ЦІНА: 40 центів

НОВІ ДНІ

• NOWI DNI •

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК X ЛИПЕНЬ/СЕРПЕНЬ — 1959 — JULY/AUGUST Ч. 114

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Ситник Мих. — З нових поезій 1
Сачанка Борис — Мовчун 2
Сизоненко Олександер — Задощило 3
Сварог В. — Три мінуси одного твору 4
Кислиця Д. — Третій з'їзд письменників СРСР 9
Сосюра Володимир — Мазепа, поема 13
Корсунський Ол. — Новий напрям у медицині 23
Петренко М. — Сонця, сонця!.., поезія 31
М'ястківський А. — На першу весну, поезія 31
Некрологи. Листування. Огляд преси. Інформації.

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ:

Її Величність, Королева Канади Єлисавета II, яка саме тепер подорожує по Канаді із своїм чоловіком, князем Единбурґу Філіпом.

Королівська пара приїхала в Канаду для врочистого відкриття Морського шляху св. Лаврентія, про який ми вже писали раніш.

Населення Канади поспіль овацийно вітає свою Королеву та її чоловіка.

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Кузьмич Галина, Кабраматта, Австралія 1
Шаблій Микола, Чікаго, США 2
Завертайло Д., Чікаго, США 1

НА РОЗБУДОВУ ЖУРНАЛІВ ЖЕРТВУВАЛИ:

Николенко, Дорчестер, Масс., США 1.00
Веприк П., Торонто, Канада 0.50
Гриценко Галина, Дюарте, Каліф., США 1.00
Левченко В., Лашін, Квебек, Канада 0.50
Гукало А., Монтреаль, Канада 0.50
Гнідь М., Торонто, Канада 0.50
Решетник П. Чікаго, США 0.50
Гриневич Галина, Сан Франциско, США 2.00
Ричок Р., Неварк, США 1.00
Огородник О., Трентон, США 2.00
Новицький В., Бруклин, США 2.00
Бойко Федір, Торонто, з похорону світл. пам'яті Марії Степури 13.00

Сердечно дякуємо всім за допомогу!

Редакція

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.50, піврічна $ 2.00
США — річна: $ 4.00, — піврічна: $ 2.50 амер.

Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми).

Замовлення і гроші слати на адресу:
NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide, South Australia
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Аргентині:
"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina
Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

Address:
"NOWI DNI", a Ukrainian Monthly.
Editor: Petro Wolyniak.
Nowi Dni, Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada

Увага! Увага!

Це число видається як літнє, відпускне — раз на два місяці: липень і серпень. Чергове число вийде у вересні.

Коректорський недогляд

У числі за червень (113) на стор. 7-ій над оповіданням "Чайка Дніпрова" замість імені автора — **Фотія Мелешка** — поставлено вдруге заголовок твору, хоч у змісті (2-га стор. обкладинки) подано **Ф. Мелешко.**

Автора і читачів перепрошуємо за недогляд.

Редакція

ЧИ ВИ СПРОМОЖНІ НА ЧУДО?..

А й справді: чому б нам гуртом не зробити нечуваного й небаченого досі в історії еміґрації чуда? Це "чудо" коштуватиме лише трохи клопоту, а в крайньому разі невеличкого видатку.

Подвоймо наклад нашого журналу на протязі 3 — 4 місяців. Такого на еміґрації ще не траплялось, от і буде чудо!

Чи це можливо? Цілком можливо, якщо візьмемось за цю справу усі без винятку.

Дехто скаже, що такі заклики вже були не раз і поки що з цього наміру нічого не вийшло. Вийшло, але не повністю, бо бралися ми **не всі, а тільки дехто.** Я вірю, що тепер візьмуться всі читачі.

У січні нашому журналові буде **рівно десять років.** Досі ще не було журналу, щоб безперебійно при всяких просто інколи неймовірних труднощах виходив десять років. А "Нові Дні" таки виходять регулярно десять років без жодної перерви, не об'єднуючи своїх чисел (за винятком одного літнього, та й то кілька останніх років лише!), не закликаючи до пожертв і т. д.

Все це наш спільний осяг: читачів, авторів і редактора-видавця. Це те, чим ми таки справді можемо гордитись: ми не підірвали довіри громадянства, ми не спроневірили людських грошей, ми кожну копійку скерували туди, куди вона була призначена: на видання журналу.

Чи наш журнал добрий? Ясно, що поганий! У цьому нема жодного сумніву. Але хай нам усім — читачам і авторам, ну, й мені, його редакторові, — хтось покаже інший журнал, який би перевищив "Нові Дні" своїм віком, впертою послідовністю, кількістю і якістю авторів, уміннням витримати в найтрудніших умовах при часом найупертішому намаганні завалити його, обплюгавити, як це робили й роблять канадські та американські комуністи (загляньте в перші річники журналу!), окупанти з Києва, Львова, з радіо так званого Берлінського комітету і наші таки еміґраційні зависники.

Коли це все взяти до уваги, то хай який наш

(Далі на стор. 32-ій)

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.
Printed by KIEV PRINTERS, 686 Richmond St. W., Toronto, Ont., Canada

Михайло **СИТНИК**

З нових поезій

ЧУЖИНЦІ

L. R.

Забери свою пухку долоню,
Ради Бога, із мого чола!
Я тебе не кличу й не вигоню,
Будь зі мною, як уже прийшла,

Тільки ж не підводь лукаво брови,
Не криви усмішкою лице.
На твоїй одноманітній мові,
Як втовкмачу я тобі про це, —

Що існує на земній плянеті
Край казковий, край натхнення й муз,
Де в гнізді позує для поетів
На моїй повітці чорногуз,

І, мов друзі, обнялися клени
Хатки васильківської навкіл,
Що стоїть, як пасочка свячена,
Хтозна скільки вже лихих років.

Під вербою рублена криниця
Причаїлась між рясним гіллям,
Цілячися в сонце чи зірницю
Перекісним дрюком "журавля".

Пахощів любистку чи жоржини
Ти собі в'явити не змогла б...
З одудом переклик зозулиний,
Надвечірнє скрекотання жаб...

Та над все таки мої дівчата —
Той найкращий придніпровий цвіт,
Що його до чогось прирівняти
Навіть якось грішно і не слід.

Це тобі не випещені леді,
Чи сухі, немов тарані, міс...
Шкода, що й одної не угледів
І сюди з собою не завіз.

Тут була б вона мені незмінна
Для душі і для мого пера,
Як пелюстка з квітки-України,
Мов краплина райдужна з Дніпра.

...Я коли кохаю, то кохання
Жадібним цілунком не спиню,
А твоя любов, — як на екрані
У ковбойських фільмах — без вогню.

Брів гоління і жування гуми,
Манікюр на кволих пальцях ніг...
Якось навіть соромно й подумать,
Що з тобою зблизитись я міг.

Ех, чужинко, не цілуй хоч. Досить.
Йди собі в таверну чи в кіно,
Я помию і на цей раз посуд,
Замету, ще й обітрю вікно,

Тільки ж з серця свого вже ніколи
Спогад наболілий не зметУ, —
Про село, де пахнуть матіоли,
Про свою Вітчизну пресвяту.

Вісконсін, 1959 р.

КІНЬ

Він стоїть на вулиці, мов диво
Біля авт, які кудись повзуть,
Вітерець куйовдить сиву гриву.
Мухи п'ють з його очей сльозу.

Він стоїть, запряжений у буду,
У якій — папери і сміття.
Зупинились біля нього люди,
Декотрі погладити хотять,

І підходять, ляпають по спині,
Чухають його тугий живіт, —
Байдуже старенькій конячині —
Чи зневага то, а чи привіт.

Що ж у нього у думках конячих?
Як сприйма він глум і співчуття?
Може він сміється, може плаче,
Згадуючи рань свого життя:

Гай привольний, лугову травицю
І цілющу купіль у ставку,
Життєдайну воду із криниці
І качання на м'якім піску...

Хоч не раз в'їдались в ноги пута
І до шкіри прилипав батіг,
Всеодно, не може він забути
Молодости пройдених доріг.

А тепер — життя його суворе,
Нагинає старости пора.
Замість сонця — тільки світлофори,
Замість стайні — з цементу ґараж.

Всюди авта не дають проходу,
Відблиски реклям туманять зір
І, нізащо, п'яниця-господар
Б'є скажено, казючись мов звір.

Ось іде він, цей володар. Злющо
Батогом періщить по очах —
Чи за те, що очі ти заплющив,
Чи за те, що мріяти почав?

І сміються леді і джентлмени
Із твого пробудження в ту мить,
Підло так сміються, а у мене
Серце розривається й щемить.

З вій твоїх скотилися сльозини,
Жах мене страшним вогнем пройняв, —
Бо мені здалося, що в людини
Людяности менше, ніж в коня.

Детройт, 1958 р.

СТАРІСТЬ

Я викликав тебе до поєдинку
І виклик мій ти прийняла умить.

Я битимусь за кожну волосинку,
Яку ти ще не встигла посріблить,

За муть в моїх очах, за зморшку кожну
На жовтому безкровному лиці...
Я, замість шпаги, у своїй руці
Триматиму перо непереможно.

Ми зійдемось з тобою певно ніччю,
Без жодних секундантів, десь в глуші,
І ти мене, можливо, покалічиш,
Завдавши біль натомленій душі.

Однак піднявшись на одно коліно,
Тобі направлю в серце те перо,
Яке вмочав колись я у Дніпро, —
У кров святу своєї України.

І ти не зможеш вийняти із піхов
Поіржавілу шпагу (від часу),
Тебе я вражу нездоланим сміхом,
Тебе, мов хмару вітер, рознесу.

Тебе здолаю, старосте, — найгірша
Причинниця відчаю і жалю,
І молодість моя воскресне в віршах,
І я життя навіки полюблю.

Чікаго, 1959 р.

Борис САЧАНКА

МОВЧУН

ЕТЮД

Мал. Є. Котляра і М. Баландюка

Підперши рукою підборіддя, Надя сидить за низьким столиком у читальні. Перед нею — товстий потертий том наукових записок. Але вона не дивиться на пожовклі сторінки. Погляд її спрямований у вікно.

Там — весна. Обсипані білим цвітом, стоять яблуні. Цвіту багато. Він так густо обліпив гілки, що не видно листя. Вночі пройшов теплий, тихий дощ, і тепер у променях сонця, що тільки но випливло, все дихає, немов живе. Усе має такий святковий урочистий вигляд, що здається, сьогодні якесь велике свято. Дощ оббив багато пелюсток, і вони білим покривалом устелили землю.

Надя думає не про весну, не про красу скверика, не про щойно прочитані п'ять сторінок. Її думки зайняті іншим...

День-у-день вона чи не першою приходить у читальню. Ще далеко до заліків, екзаменів. Її подруги їздять на озеро загоряти, ходять щовечора у парк на танці, а то просто прогулюються вулицями. Всюди зелена, сонячна весна, всюди — краса, розкіш невимовна. Їм весело... А Наді — сумно. Хто її примушує щодня так рано ходити в цю нудотну читальню? — Хто?..

Надя навіть боїться думати про це. Певно, він, цей завжди глибоко замислений, сутулий юнак. Як несподівано вона змінилася. Де поділася її колишня безтурботність, гордість, сміливість. Раніш усе її життя зводилось до того, щоб сходити на лекції, почитати книгу, пожартувати з дівчатами. Тепер же з'явилась якась гостра потреба бачити його. Без цього вона не могла, здається, прожити дня.

До неї підходять свої дівчата і просять місця — читальня мала, усім місця невистачає.

— Зайняте, — тихо каже вона, а потім, червоніючи, докоряє собі, що так безсоромно навчилась обманювати. Місце ж це вона береже для нього. А чи прийде він? Чи сяде біля неї? І щось внутрішнє шепоче: "Прийде. Сяде". Чому їй хочеться, щоб він сидів саме поруч? Що це, врешті, з нею? Невже й на неї подіяла весна!.. А може, до неї прийшло те почуття, з якого раніше вона сміялася, називаючи дівочою вигадкою, і яке зветься одним словом — кохання. Чого вона так раптом змінилася на обличчі? А, це прийшов він...

Очі його, чорні, швидкі, якийсь час гарячково бігають по залі — шукають її. Надя затрепетала, розгубилася. Вона відсунулася на ріжок стола. Він помітив її і йде. Вітається кивком голови й сідає. І ні слова... Йому, видно, і невтямки, що дівчина нарочито рано приходить тільки тому, щоб зайняти йому місце. Навіть "дякую" не сказав. Ой, який же невдячний...

Надя квапливо ховає свій погляд у розгорнутий том. Дивиться на рівні рядки літер, милується маленькими красивими чорними значками, навіть читає. Але змісту прочитаного вона ніяк не може збагнути. Все якось одразу вилітає з голови, зникає невідомо куди. Вона вдає, що читає, і про людське око водить очима по книзі, через певний час гортає аркуші. Один... два... чотири... десять...

А погляд колючий, так і свердлить, так і пронизує її всю наскрізь, тільки но вона вдивляється в книгу. Всією істотою Надя відчуває цей погляд, але сидить нерухомо, мовби нічого й не помічає. Триматись так дуже важко. Наді починає раптом здаватися, що він відкись знає всі її думки...

Вона відриває очі від книги. Хлопець одразу ж сполохано нахиляється над своєю книгою. Ой! Що це? Чому він цілу годину читає одну й ту ж сторінку? А що, коли й він не читає? Тоді, чого він

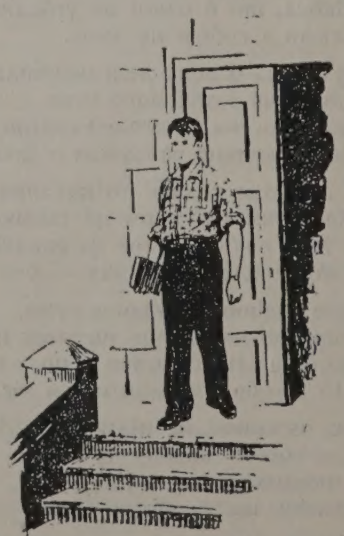

сидить? Думає. Про що він може думати? Про неї?..

Надя вибігає з читальні — сидіти так вона більше не може. До того ж, том увесь перечитаний.

Ласкаво посміхається з чистої, по-весняному світлої блакиті сонце, різнокольоровими скляними намистинками звисає з трави і молочнобілого цвіту буйна роса. Довкола яблунь з легким гудінням літають бджоли. Пахне медом, цвітом, росою, мокрою пухкою землею і ще чимось дуже м'ятним, весняним.

Чому він такий мовчазний, несміливий? А що, коли... Ні, ні. Це безсоромно, недоречно, нетактовно. А якже інакше? Адже не може тривати ось так і далі? Ні, ні... Треба написати... Написати треба... А що він подумає тоді? В'язне сама, лізе, мов сльота, пришелепувата якась. Ні, ні, писати вона не буде... Вона не школярка.

Надя повертається у читальню з твердим наміром не писати. Але тільки но сіла вона й глянула на нього, — її як вогнем усю пойняло. Він думає? Про що думає? Ех, коли б можна було про це знати...

І рука мимоволі (Надя не могла навіть збагнути, як це сталося) сама вирвала аркуш із конспекту й гарячково написала: "Який ви мовчун!" Та ж рука, ніби чужа, кинула аркуш хлопцеві на книгу, і Надя майже вилетіла з читальні.

Щоки в неї палають, ніби по них хто стьобонув кропивою. Серце стукає гучно-гучно. Як недоречно все трапилося!.. Навіщо вона це зробила?.. Куди тепер?.. У сквер?.. Ні, ні, подалі звідси, подалі від читальні, подалі від нього.

Надя вибігає на хідник. Якась сила примушує її оглянутись. Що це? Він іде за нею? Він усміхається... Щось каже?.. Але що?..

Ох, яка вона дурненька. Що вона накоїла?

Надя хоче піти скоріше, побігти, але ноги не хочуть її слухатися...

З білоруської переклала **Т. Коломиець.**

("Дніпро", ч. 5, 1959, Київ.)

Олександер СИЗОНЕНКО

ЗАДОЩИЛО

ЕТЮД

Цілий місяць, день при дні падає дощ — рівний, тихий, шумить собі та й шумить, але не навіває отого настрою, який звичайно буває під час дощу, коли тягнешся до білого аркуша паперу, немов до кухля прозорої криничної води в степову спеку. Дивний неспокій не кидає ні на роботі, ні на вулиці, ні вдома.

Бо дощ у місті оживляє давню мрію поїхати в село, на довгі місяці засісти за стіл у тиші батьківського краю і писати й писати. І щоб неодмінно йшли дощі. Щоб вони обіцяли врожай, щоб слали на землю відрадний спокій і одрізали дорогу у великий світ, який вічно кличе у мандри. Але поїхати заважає служба і всякі інші справи, і розлука моя з отчим краєм затягується.

У моєму дитинстві були різні погоди, а пригадуються чомусь тільки сонячні, тихі дні, з високим синім небом, з далекими трубнозвучними ключами журавлів, і з прохолодними травами, і теплими стежками під ногою. Були різні горобині ночі з шаленими вітрами і спалахами блискавок у степовому мороці і безмежжі, а в пам'яті лишились чомусь тільки тихі і рівні дощі, коли краплі летять стрімкоспадно і здаються срібними струнами, натягнутими між землею й небом. Мабуть, саме на тих струнах, співзвучних радощам селянина, грало моє дитинство, раз мені так хороше й сумно слухати дощі над нашою землею.

Дощить і дощить — на врожай, на багатство, на радість цілій країні, і я жалію, неначе хворих, отих, що нарікають: "Ах, коли це скінчиться? Фу, яка слякоть!" Мабуть, ті люди ніколи не бачили зеленої ниви, не чули, як лопотить дощ по широкому листі кукурудзи й соняшників.

Уявляється наше село, мокрі хати, задумані земляки мої, що пильно оглядають небо з сіней, розмовляють півголосом, щоб не сполохати дощу — хай іде подовше. І все чомусь думається: чи не виглядають вони, часом, мене?

Мабуть, виглядають мене тільки самотні батьки, але коли йде дощ, і я чую його шум, бачу, як він падає за великим просторим вікном, щось тихо озивається в серці, наче кличуть мене і сумують за мною і друзі юности, і несходимі поля, і розгрузла дорога поміж ними, і високе рідне небо.

МОЖНА ПРИДБАТИ КНИЖКИ ВАСИЛЯ ЧАПЛЕНКА:

"Українська літературна мова, її виникнення й розвиток" — $ 5.00
"Чорноморці" — 3.00
"Півтора людського", повість — 1.50
"Зойк", збірка оповідань — 1.50
"Ісько Гава", сатирична поема — 0.50

Замовляти:

Vasyl Chaplenko, c/o UVAN, 11¼ West 26th St. New York, N. Y. U.S.A.

Вадим СВАРОГ

ТРИ МІНУСИ ОДНОГО ТВОРУ

Письменник Юрій Тис, відомий широкій читацькій публіці рядом своїх творів на історичні теми, написав нову повість, чи як він сам називає свій твір, оповідання "Конотоп", присвячене знаменитій обороні Конотопу та битві, в якій війська гетьмана Івана Виговського розгромили московські полчища під командою Трубецького. Цей твір Ю. Тиса вийшов друком у Торонті десь на початку поточного року.

Та доба, до якої належить битва за Конотоп, являє собою одну з найфатальніших епох в історії нашого народу і можна тільки пожалкувати, що вона не знайшла собі належного відображення в нашій історичній белетристиці.

Автори рецензій на "Конотоп", напевно, відзначать, що Юрій Тис, бодай на сьогодні, заповнив зяючу прогалину в нашій літературі та що його твір пронизаний великим патріотичним патосом.

Спробу Тиса дати мистецьку картину видатної події щиро вітаємо й ми. Але ми також вважаємо, що поганою прислугою авторові була б сама лише висловлена стереотипними загальниками похвала без уважної аналізи його твору та вказівок на деякі його недоліки. Сподіваюся, що мої критичні зауваження стануть Ю. Тисові в пригоді в його дальшій праці на полі історичної белетристики.

Найважливіше в історичному творі — це, безперечно, історія. В одній з моїх попередніх рецензій я мав нагоду відзначити, що в мистецькому творі на історичну тему ми шукаємо не висвітлення якоїсь вселюдської психологічної проблеми (в доброму творі вона неминуча і появляється сама собою), як напр., проблем кохання, смерти чи якоїсь моральної абстракції. В історичному творі ми шукаємо, поруч із викладом певних історичних подій, характеристикою доби та етнографічними деталями, також вищого історичного досвіду, аналогій з нинішнім часом та "порад", як діяти в наш час з тим, щоб не повторити колишніх фатальних помилок.

Саме з цього погляду та доба, що настала після смерти Богдана Хмельницького й тривала аж до остаточної колонізації України російською імперією, являє собою надзвичайно вдячну тему для мистецького твору — при чому особливо в наші часи, коли ще так недавно були повторені, а почасти й досі повторюються старі помилки.

Не треба бути ні фаховим дослідником тієї доби, ані взагалі істориком, щоб розуміти, що Іван Виговський, заступивши Богдана Хмельницького, діяльним співробітником і дорадником якого він був, зробив широко закроєну спробу здобути для України державну самостійність. Таким чином у ті часи український народ волею історії був поставлений на судьбоносний іспит.

Існує кілька різних ставлень до особи самого Виговського. Їх можна звести до двох основних поглядів. Якщо для одних він був видатним державним мужем та полум'яним патріотом-ідеалістом, то інші вважають, що він насамперед дбав про свою особисту політичну кар'єру та інтереси свого шляхетсько-старшинського стану. Чи треба підкреслювати, що представники обох цих поглядів підходять до Виговського з мірками нашого часу?

Виговський, безперечно, був сином свого часу й свого соціяльного стану, що, однак, зовсім не виключає його всеукраїнського патріотизму — такого, яким він і міг бути в ті часи. Виговський не був "ніжним татом" для народу, як не були такими татами й західньоевропейські королі та московські царі — будівничі держав, оформителі націй у політичному розумінні цього слова.

Російсько-комуністична історіографія підносить до небес Івана Грізного та Петра Першого, хоч вони й були абсолютні деспоти та мордували свій народ без усякого жалю.

Принцип демократичної держави з рівними політичними правами для всіх суспільних груп є продуктом значно пізніших часів. Антична демократія існувала лише для порівняно невеликого числа рабовласників. Польська річ посполита була республікою тільки для феодалів.

Смішно було б дорікати Виговському за те, що він не додумався до ідеї демократичної республіки та уявляв самостійну Україну як державу, у якій політична влада мала належати старшині, шляхті та вищому духовенству. Інакше уявляти собі свою державу він і не міг — хоч у своїх відносинах із народом і міг би виявити більше розуміння його насущних потреб.

Деякі автори різко критикували Гадяцький трактат, укладений Виговським з Польщею — мовляв, Виговський не здолав змусити Польщу до згоди на утворення Великого Князівства Руського і що тільки менша частина українських земель одержувала автономію, та й то лише в складі польської держави.

На ці закиди можна відповісти так: позиція Виговського в переговорах з Польщею була надто слаба, бо йому треба було дійти до згоди з Польщею будь-якою ціною. Взагалі, він і міг трактувати лише з Польщею та Москвою, бо Швеція тоді вибула з ряду великих потуг.

Цілком логічно припустити, що Виговський вважав Польщу за слабшого ворога України — особливо після успішного повстання Богдана Хмельницького — тим часом, як бувши включена в склад Росії, Україна остаточно втратила б усякі перспективи на власну державність.

Знайомлячись з активними постатями тодішнього українського політичного життя, ми неминуче мусимо прийти до висновку, що лише Виговський та його співпрацівники мислили державницькими категоріями та мали досить політичної далекозорости й свідомости мети, щоб провадити боротьбу за самостійну державність України.

У ті часи Україна могла або стати самостійною автократичною державою, тобто монархією (цей процес неуникненно проходили всі нації), або ж зовсім не стати самостійною державою, а значить і нацією. Третього шляху тоді не було. Сталося так, що своєї державности український народ тоді

не організував, бо сили, що прагнули до створення української монархії виявились не досить потужними.

Не кажучи вже про те, що у Виговського було чимало особистих суперників у боротьбі за владу, сама його спроба опертися на Польщу в боротьбі проти грізнішого на той час ворога української державности — Москви не зустріла підтримки в народі. Широкі маси селянства й козацтва ще добре пам'ятали часи польської займанщини та не бажали ніякої злуки чи союзу з своїми колишніми гнобителями — справедливо, зрештою, побоюючись, що Польща ніколи не відмовиться від плянів нового поневолення України.

Одночасно народні маси боялися — також маючи на це підстави — того, що жадібна до матеріяльних благ козацька старшина хоче панувати над селянством так, як панували недавно польські аристократи. Може й не варто гостро засуджувати селянську масу за намагання не дати старшині осідлати себе, але слід відзначити, що врятуватися від покріпачення селянству все таки не вдалося й не могло вдатися.

Розбурхувана демагогічною пропагандою московської "п'ятої колони", селянська маса повірила, що Москва оборонить її проти сваволі козацької старшини й шляхти. Нині з висоти свого історичного досвіду ми знаємо, якими наївними були ці сподівання. Москва перешкодила утворенню української держави, але ні козацтво, ні селянство на тому не виграло.

Основний континґент козацької старшини, але континґент найзахланніший та найбезпринциповіший, кінець-кінцем добився свого, хоч і перетворився при цьому на малоросійське дворянство чужої імперії. Але в Україну ринула й безліч російських поміщиків та космополітичних пройдисвітів, яким російська імперія роздавала українські землі й українських селян щедрою рукою. Кріпацтво в Росії було не легшим, а багато тяжчим, ніж воно було б в українській державі.

Ця трагічна помилка мас була не остання. Вона була повторена й пізніше — в часи гетьмана Мазепи і в дні захоплення влади більшовицькими демагогами. Мотиви, з яких радикально настроєні елементи воліли російських протекторів у різних їх машкарах — в усіх трьох випадках тотожні. Результатом були трагедії Виговського і його талановитого та по-европейському освіченого помічника Юрія Немирича, забитого юрбою; трагедії Мазепи й мазепинців; Центральної Ради й Директорії та її війська.

Аналогії між добою Виговського та нашою власною добою можна було б продовжити і в інших аспектах та подіях. Державнотворчі зусилля Виговського були в значній мірі зірвані особистим спротивом йому різних претендентів на гетьманську булаву — претендентів з різними політичними концепціями, яких не трудно порівняти з нашими амбітними політичними отаманами різних сортів.

Тогочасні демагоги обвинувачували Виговського в чому лише хотіли — і в тому, що він поляк, і в тому, що він в інтересах власної кар'єри хоче продати Україну Польщі. Безглуздість цього обвинувачення видно хоча б з того, що самі поляки ніколи не дивилися на Виговського, як на свого приятеля, та підступно захопивши його тоді, коли він уже не відограв ніякої ролі в політиці, замордували його. Не можу утриматися від того, щоб не порівняти наклепницьку кампанію проти Виговського з тією "кампанією", яку певне середовище провадить нині проти І. Багряного.

З усього сказаного вище мені хочеться підкреслити такий висновок: за тієї доби, яка є тлом для твору Ю. Тиса, яскраво виявилися всі позитивні й негативні сили, що в запеклому взаємопоборюванні формували історичну долю України аж до сьогоднішнього дня та будуть формувати її й надалі. Ця доба показала, що Україна була спроможна стати самостійною державою, але одночасно показала, чому саме вона нею не стала.

Блискуча перемога Виговського над військом Трубєцкого не відкрила Україні шляху до самостійного життя. Перемогли сили антидержавні, сили темної анархії, політичної короткозорости й міжусобиці. Будучи силами антидержавними, вони тим самим були й силами антинаціональними. Перемогли, отже, сили, які й досі гірко даються взнаки в нашому громадському й політичному житті та ллють воду на ворожий млин.

Оборона Конотопу, попри всю її моральну велич, була лише неміродайним епізодом трагічної епохи, а це значить, що героїчний спротив Конотопу ворогові не може бути самовистачальною темою для літературного твору, його початком і кінцем. Історична драма Конотопу та її трагічна марність і її наука прийдешнім поколінням можуть бути зрозумілі лише на тлі всієї історичної епохи.

У тому, що Ю. Тис обмежив своє полотно головно описом самої битви, на мою думку, полягає найперша з його помилок. Читач має право запитати автора: Якщо наші люди в ті часи були такими гарячими патріотами й так знаменито били москалів, то чому ж тоді Україна не здобула державности?

Не можна сказати, що Ю. Тис цілком виключає облогу Конотопу з тодішнього політичного контексту. Ні, іноді він побіжно згадує й про те, що діялося в інших частинах української землі, але всі ці згадки — як у його творі, та і в післямові від видавництва — настільки туманні й неконкретні, що в них більше промовчано, ніж сказано. Зокрема, нічого в них не говориться про причини того, що державотворча діяльність Виговського захлинулася в крові братовбивчої громадянської війни.

Юрій Тис волів закінчити свій твір на високомажорній ноті й ухилився від відповіді на зформульоване вище запитання. У своєму творі він не дав найголовнішого, що мусів був дати, — мистецької аналізи рушійних сил тієї епохи та науки, яка напрошується для кожного, хто знайомиться з тими часами. Але в такому разі, що саме говорить автор читачам свого твору? Якими важливими ідеями збагатився читач, над якими проблемами задумався він, закриваючи щойно прочитану книгу?

**
*

Сюжет "Конотопу" нескладний, композиція його немудряще прямолінійна, без жодних стилістичних трюків, а число основних персонажів обмежене до мінімуму.

У центрі свого твору Ю. Тис поставив "колишнього студіозуса Київської академії та спудея братства на ім'я Павло", молоду, але вельми вчену людину, що читає грецьких мудреців та авторів Ренесансу (очевидно в оригіналі). Життєва доля закинула Павла (прізвище його в книзі так і не з'являється) в місто Конотоп, де він став писарем у конотопського купця Матвія Борсука.

Борсук — колишній січовик і хмельничанин, завзятий вояка й патріот, людина теж не без клясичної освіти. Дійшовши статечного віку, він був одним із засновників Конотопу та став одним із його найбільш шанованих "патриціїв".

Третім центральним персонажем твору є Тарас (також людина без прізвища), співстудент Павла, активний виговчанин, людина веселої і безтурботної вдачі.

Від деякого часу в Конотопі почали з'являтися "бородаті й нечесані московські купці", а насправді царські шпиги, які нишпорили по всьому місту. Повз Конотоп щоразу частіше проходили московські військові частини. В місті ширились різні чутки та обурені оповіді про знущання москалів з української людности. Сутичка між конотопцями та москалями, які намагалися відняти годинника в одного з місцевих купців, ще більше розгарячила атмосферу.

А втім серед місцевих жителів були й шкурники та опортуністи, які об'єднувалися навколо підсудка Семигуба, що проповідував доконечну потребу піддатися московському цареві, "бо цар є неабияка потенція, та й на згоді з сильним сусідою конотопці зуміють заробити свої талярики".

Одного дня в Конотоп прийшла військова залога з козаків Ніженського полку, на чолі якого стояв прибічник гетьмана Виговського знаменитий полковник Гуляницький. Козаки почали спішно будувати навколо міста фортифікації та пильно сторожувати на міських валах.

Нарешті прибув і сам полковник Гуляницький. Він оголосив Конотоп фортецею та порадив конотопцям вислати свої родини в безпечніші місця. Жителі зрозуміли, що на їх місто насувається війна.

Через деякий час конотопці, прокинувшися від сну, побачили, що їх місто обложене численним московським військом. Його начальник князь Трубєцкой прислав Гуляницькому нахабного ультиматума: негайно здати йому Конотоп без бою. Гуляницький відповів одним гордим словом: "Ні!"

Захоплення міста було потрібне Трубєцкому для дальшого просування вглиб України. Почалася знаменита в історії нашого народу облога Конотопу, яка тривала щось коло семидесяти днів. Описові цієї облоги та героїзму його оборонців і присвячена більша частина твору Ю. Тиса.

Тижнів через десять, коли чи не більша частина оборонців загинула в боях та від жорстокого голоду, на допомогу Конотопові прийшов сам гетьман. Героїзм конотопців, зв'язавши основні сили московських військ, дав Виговському можливість зібрати потрібні сили та вибрати для вирішального бою слушну годину й вигідну ситуацію.

Битва закінчилася повним розгромом московського воїнства. В полон потрапило навіть кілька князів. Твір Ю. Тиса закінчується патетичною картиною народної радости та демонстрацією відданости населення гетьманові.

Павло, який під час облоги став справжнім козаком, у складі гетьманського війська вирушає на дальші бої з напасниками, відклавши до слушного часу своє одруження з коханою — дочкою Матвія Борсука.

Як бачимо, цей сюжет, не зважаючи на його нескладність та хронікальний характер, усе ж таки давав авторові змогу написати твір, насичений драматизмом та населений яскравими характерами. Як же Юрій Тис "вив'язався" з завдання, яке він поставив самому собі?

Свій твір Тис будує як вільний переказ щоденника головного свого героя Павла. Усьому творові він передпосилає вступ, мову якого чомусь намагається стилізувати під мовостиль 17-го сторіччя. Навіщо потрібна була авторові ця стилізація — незрозуміло, бо самий твір написано мовостилем значно пізніших часів з лексикою та фразеологією багато новішого утворення. А втім про мову автора та його персонажів ми поговоримо окремо.

Павло задуманий автором як абсолютно позитивний персонаж, утілення всіх можливих чеснот і здібностей. Але живою й переконливою людиною він у творі не вийшов — може, саме через ту свою універсальну позитивність та своє знання всіх потрібних відповідей на всі можливі проблеми.

У своєму щоденнику Павло раз-у-раз згадує вислови знаменитих історичних осіб і сам у розмовах висловлюється нібито високим стилем, а насправді дуже мілкими загальниками. Ось приклади його помпезних сентенцій:

"Філософи в академії кажуть, що нова доба настала. Усе пливе, все міняється, одне розвивається, інше загибає, в світі панує вічний рух, неспокій, пливкість. І смерть не смерть, а тільки зміна і символ...

... Нині філософи і поети кажуть, що всього треба в житті навчитися, навіть спокійно вмирати. Як у віршах на погреб гетьмана Сагайдачного:

Кожний, хто ся уродив,
Мусить і умерти,
Кожний ся чоловік смерти
Не можеть оперти.

... Людина перестала боятися, а з тим не хоче буденного, стремить у висоту, до сміливости, геройства, до діл великих і непевних. Молода людина бажає пригод незвичайних, речей нездійснених і чарів оманних.

... За оманною матерією існує щось високе і нам невідоме і тому потрібно жити нам чесно нашим життям тлінним. Зважте — ми всі люди різноманітні і різні маємо свої справи, а все ж єднає нас щось невловиме, що зветься вітчизна. І для неї ми згідні віддати життя, бо ж, як каже наука Платона — у житті існує смерть, а в смерті життя. І в одчаї надія, і в світлі темінь..."

Молоду людину, що в будь-якому товаристві заговорила б такою бундючною мовою та виголошувала б такі псевдомудрощі, негайно висміяли б. А якби не висміяли то подумали б про неї:

— Яка ж це нудна людина і які нудні її розмови!

Павло не викликає в читачів справжнього, тепло-

го інтересу до себе та своєї долі, бо, попри всі свої чесноти, він сам, попри всю його реторику, не здатен до глибоких почуттів та переживань. Таких героїв здебільшого створюють недосвідчені автори, роблячи їх механічними маріонетками, яких вони самі водять на мотузці, резонерами, від яких годі чекати чогось по-людському несподіваного.

Очевидно Ю. Тис і сам розумів безбарвність свого героя, бо, бажаючи хоч трохи "степлити" його, дати йому якийсь "романтичний інтерес", примусив його покохати Борсукову дочку. Але що робити далі з цим коханням свого героя Тис уже не знав. Він евакуював дівчину зі сцени вже на самому початку твору, залишивши Павлові самі лише принагідні спогади про неї.

На жаль, Ю. Тис усіх своїх позитивних героїв будує за одним моделем. Усі вони зразкові на той самий штиб, кругом бездоганні... і нудні. Усі вони безугавно деклямують. Такий і пан Борсук, резонер, який, власне, не має певної функції у творі і існує в ньому лише для того, щоб час від часу виголошувати "мудрі" репліки.

Тараса автор спершу хотів зробити людиною оригінальної вдачі, "підкованим вагантом і бувальцем", дотепним, безжурним і схильним до самохвальства. Він навіть придав йому хлопця Антошку, функцією якого було підкручувати Тарасові вуса. Але в дальшому ході повісті Тарас якось вицвів, посерйознішав і ми чуємо від нього тільки різні бадьористі сентенції.

Невміння автора творити живих індивідів позначилося й на його зображенні рядових козаків та міщан. Ю. Тис, як видно, погано уявляє собі, якими були українські козаки 17-го сторіччя. У змальованих ним постаттях (усі вони, між іншим, на одне лице та одну вдачу, як тотожні близнята) ми скорше бачимо галицьких усусів, ніж колишніх козарлюг.

Ось після бою, в якому москалів було змушено до втечі,

... на Павла глянув незнайомий козак, усміхнувся, простер руку, як це чинить людина спрацьована, і промовив:

— Варта жити!

Інший козак на чиїсь слова про те, що в Конотопі є опортуністи, які не від того, щоб піддатися Москві, здвигнувши плечем, висловлюється так:

— Дарма! Голота ніколи не переводиться. Не розуміє вона ні вітчизняної потреби, ні людської чести. На те вона чернь!"

Ворогів автор малює в стилі лубка вельми невисокої мистецької якости. Ось, наприклад, москвофіл Семигуб, який в обложеному й голодуючому Конотопі готує удар у спину його героїчним оборонцям, після наради зрадників сходить у свій підвал, де переховує свої харчові запаси, які приховав від реквізиції.

"При світлі каганця Семигуб з любов'ю оглянув припаси. Висіли сушені ковбаси і шинки, у мішках стояло борошно та інші припаси, бочки були повні пива й вина. Нічого він не віддав на заклик залоги і тепер був забезпечений перед голодом. Щоб змилити підозру, він докладно брав пайки, дбайливо ніс їх додому, наче скарб який, а все те про людське тільки око.

Він поклав каганець на скриню, налив кухоль пива і відтяв ножем чималий кусень ковбаси. Кусав пожадливо великими зубами, без упину глядів на ковбасу, попивав пиво. Щось прийшло йому до голови, бо засміявся нагло й промовив сам до себе:

— Ото якби хто бачив, сказав би — жере як свиня.

Пішов у кут і витягнув з бочілки квашений огірок. Рідина спливала йому по рукаві, розглянувся певно ще за іншим присмаком і знову підсміхнувся:

— А ці чеснолюбні віддали свої припаси і тепер голодують!"

А ось як автор висловлює враження конотопців від зустрічі з москалями, що вешталися по їх місту:

"Ураз усі замовкли і з якоюсь недоброю цікавістю звернули свою увагу на гурт людей, що звільна простував площею. В довгих, брудних, наче мішки, халатах, у грубих шапках, натиснених на очі, з розхристаними бородами, тягнулися (москвини) базаром. Ішли з довгими палицями, зиркали жовтими очима й перешіптувались між собою.

... Якісь таємні сили викликали їх з глибин лісів на весняні рівнини України. Безформні важкі тіла з головами, зарослими нестриженим волоссям, шкірили зуби до кожного, хто до них наблизився. Одягнені були у халати жовті, червоні, а найбільш брудносірі. Вийшли з своїх сумних рівнин, з брудних хиж темних і здивовано гляділи на чисті, чепурні доми Конотопу.

Павла огорнуло дивне почуття огиди і відрази. Він знав, що вони ненавидять кожного, хто чистий і шляхетний. Вони погорджують усім добрим і високим, висміюють знання та науки і ніхто не розмежує, де в них хитрість, а де злочин. Кажуть, що в їхній країні і квітки чорні".

Таке напружене намагання автора малювати ворогів якнайчорнішими фарбами, щоб ні в кого з читачів не залишилося ані найменшого сумніву, що всі вороги України — найбогопротивніші виродки людського роду, справляє загалом скорше комічне враження. Це вже не кажучи про те, що конотопці, які жили біля московського кордону, здавна знали своїх сусідів та їхню землю. Зрештою наша національно-визвольна боротьба зовсім не потребує різних гіпербол.

Оборона Конотопу давала Ю. Тисові широке поле для праці його мистецької фантазії. В умовах чи то облоги, чи то якогось стихійного лиха, в "межових ситуаціях", особливо яскраво виявляються людські вдачі. Подібні теми нераз опрацьовувались у світовій літературі і Ю. Тис, напевно, знайомий з деякими з них.

На жаль, його невміння творити індивідуальні характери призвело до того, що оборона Конотопу вийшла в його творі одноманітною, нецікавою, позбавленою таких епізодів та деталів, які врізалися б у пам'ять читача. Оборонці Конотопу показані як одностайна маса "карних вояків", олив'яних солдатиків, почуття й переживання яких напрочуд тотожні.

Проте люди ніколи не почувають цілком однаково навіть і тоді, коли їм доводиться вирішувати якусь спільну проблему, боротися з спільною для всіх небезпекою. Навіть серед героїв кожен з них герой по своєму — відповідно до своєї індивідуальної вдачі та психологічних мотивів.

Юрій Тис міг би збагатити свій твір обертонами справжнього мистецтва, створити захоплюючу студію різноманітних категорій героїзму — як і різних категорій боягузства, шкурництва й опортунізму. На жаль, він не піднявся на висоту своїх мистецьких завдань і населив свій твір юрбами людських стереотипів — саме тому неправдоподібних, що всі вони повторюють один одного в невигадливих варіяціях.

У цьому полягає другий — на цей раз уже суто мистецького характеру — недолік його твору.

**
*

Читаючи наведені вище уривки з діялогів, уважний читач, напевно, завважив, що їх лексика й фразеологія має виразний західньоукраїнський характер. Українці з Наддніпрянщини читатимуть твір Ю. Тиса з певним почуттям подиву. Мабуть так само звучить для галичан мова українських творів, перекладених польською мовою, а для східньоукраїнців мова українських творів, перекладених поросійському.

З таким самим почуттям я читав недавно повість з українського життя, написану росіянином, який, розуміючи, що українські селяни не можуть розмовляти літературною російською мовою, примусив їх виражатися пензенською чи костромською говіркою.

Ця нота якогось фальшу, що ріже вухо, ця, сказати б, мовна аберація, звучить на сторінках "Конотопу" тим голосніше, що автор змушує корінних наддніпрянців говорити іншим діялектом своєї ж мови.

Не можна сказати, що Ю. Тис робить це зумисне, або що він не старався уникнути цього, але доводиться ствердити, що він не завдав собі труду простудіювати лексику й фразеологію східньоукраїнських говірок — так, як це зробили, напр., Коцюбинський, Хоткевич та інші автори з Центральної України, коли писали твори з життя Галичини.

Звичайно, в давноминулі часи полонізми (і церковнослов'янізми) в мові культурніших верств української людности були звичайним явищем. Проте вони вживалися переважно тоді, коли зміст розмови виходив поза межі щоденного побуту. Побутові полонізми могли траплятися хіба лише в мові значною мірою полонізованої шляхти, але не в мові звичайних міщан чи простих козаків.

Тим часом Ю. Тис змушує своїх персонажів користуватися не лише абстрактною лексикою, позиченою з польської мови, але й побутовими галичанізмами, при чому нерідко значно пізнішого утворення. Переважна більшість фразеологізмів та ідіом у діялогах його героїв належить до галицької говірки.

Дозволю собі навести приклади:

З мови Павла: "Ми піднесли зброю, щоб охоронити Україну від наїзника"; "Конотоп придбав у задумах гетьмана важне місце"; "Велика голова в русина, тільки мозку в ній мало"; "Стрінув невдачу".

У мові Борсука: "Не люблю щоденної суєти й мізерії, волію в кости кидати за життя або смерть, як жити низом-хмизом під вербами"; "Волію з Платоном помилятися, як не бути з ним згідним"; "Я не сягав неба у своїх задумах"; "Ціла субстанція нації нашої є по стороні гетьмана".

У мові Борсучихи: "Не відступлю свого чоловіка (тобто не покину — В. С.) в лиху годину"; "Ти не завважив, як вони змінились до себе?"; "Я прикладала велику увагу до цього".

У мові Семигуба: "Торговельні умови є завжди корисні обопільно"; "Розумно є жити в згоді з сусідом"; "Тільки служба царській потенції може нас захистити".

У мові інших персонажів твору: "Грач чужоземський накинув аркани на нашу землю"; "Кацапи подивляють царя, бо може мати багато годинників"; "Воїнство московське так довго не ввійде в Україну, як довго ми тут стоятимемо на сторожі вітчизни"; "Мусимо встоятися так довго, аж гетьман прийде нам на поміч"; "Не вірю, щоб Конотоп став вершком подиву"; "Це цілком нічого"; "Роботи в нас не забракне"; "Хто може ручити за себе?"; "Чим чистять лисину, що вона так блищиться?"; "Ми не з тих, що падуть на коліна"; "Одиноке, що маємо сьогодні, це вояцька честь".

Подібними прикладами з діялогів можна заповнити не одну сторінку цієї статті, не кажучи вже про те, що мова самого автора поспіль рясніє галицькими діялектизмами. Ось окремі слова з неї: "Радів природою"; "господарка" (в розумінні "господарство"); "висмівають знання"; "тугий козак" (тобто міцний); "вертався домів"; "багаті у переживання"; "грабункові банди"; "приглядалися готуванням"; "вони звіталися" (привіталися); "карні шереги"; "приткнула платок до носа"; "з безчинства люди ходили подразнені" (тобто нервові від безділля); "знала приготовляти пиво"; "скупчена увага"; "цільні постріли" (тобто влучні) і т. д.

Юрій Тис виробив собі певний мовостиль — без особливих мистецьких вальорів, але легкий і прозорий. Західньоукраїнських читачів він не вразить

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: RO. 9-7193

ТРЕТІЙ З'ЇЗД ПИСЬМЕННИКІВ СРСР

Цей з'їзд відбувся у травні ц. р., в Москві, у Великому кремлівському палаці, де відбуваються з'їзди партії, де ніколи ще письменники не мітинґували. Це було несподіванкою для багатьох письменників, які не приховували свого здивування навіть у виступах на з'їзді, хвалилися, що їм заздрили люди, коли вони казали, що йдуть чи їдуть на з'їзд, який засідатиме аж у тому палаці. Який же нинішній вождь милостивий!

У президії з'їзду, крім письменників засідали всі члени президії ЦК КПРС і сам Хрущов. У дебатах по основній доповіді виступав Хрущов. Раніше такого не бувало: політбюро на з'їзд письменників не ходило, а Сталін не промовляв.

Вступне слово на відкритті з'їзду сказав К. Федін, а основну доповідь прочитав Олексій Сурков — як перший секретар правління Спілки письменників СРСР (там особа, що очолює правління, має титул першого секретаря, а не називається головою). На попередньому, II-му з'їзді Спілки письменників СРСР, основну доповідь робив також Сурков. Як остання, так і попередня — продукт колективної праці. Максим Ґорький на першому з'їзді в 1934 році зробив ще оригінальнішу доповідь, культурнішу і літературнішу. Про літературу на першому з'їзді говорили і співдоповідачі, хоч і не письменники, — Бухарін і Радек. Цього ж разу — і рівень нижчий, і стиль доповідей та більшости виступів у дебатах був просто газетний. А промова Хрущова була чимось подібним до фарсу, вождь говорив, що хотів і як хотів, хоч у кінці свого виступу, для ще більшого каламбуру, підкинув, що він дуже хвилювався і навіть ніч не спав, збираючись на цьому з'їзді промовляти, промовляти, а не читати з готового тексту.

Є всі підстави вважати, що з'їзд був сплянований, продуманий і організований задовго наперед: і в змісті основних доповідей, і в самій формі їх (структурі) — істотної різниці не помічено, бо як доповідь М. Бажана в Києві на з'їзді письменників України, так і доповідь Суркова в Москві побудовані на тому самому матеріялі, з тією самою послідовністю думок і з тими самими основними настановами і вимогами. Не розходився із змістом тих основних доповідей і Хрущов у своїй промові... Цікаво, що навіть промовці в дебатах не посміли нового чогось сказати, а повторювали сказане на попередньому, республіканському з'їзді: наприклад, Андрій Малишко в Києві і в Москві деклямував: "Образ нашого сучасника — основний образ наших книг".

І ще цікавий момент: українські письменники на всесоюзному з'їзді говорили дуже мало (виступали Рильський, Малишко, Гончар і Новиченко), незвичайно скромно і обережно, не дозволивши собі вдатись до найневиннішого жарту чи сміливої та оригінальної фрази, а російські письменники були розв'язніші, веселіші, навіть кидали камінці на основного доповідача (Олександер Твардовський). Можна було б ще вказати на багато подібних спостережень, але й цього досить, щоб зрозуміти, яку гайку Хрущов закручує і хто та як те притискання відчуває.

Кілька цифрових даних. У складі Спілки письменників СРСР за станом на перше лютого ц. р. був 4.101 письменник, себто значно більше, ніж було на день попереднього (другого) з'їзду, коли кількість їх дорівнювала 3.695. У літературному фонді Спілки було надходжень за звітний період (від 1954 р.) на 593 мільйони, а видатків на 479 міл. карб. На утримання письменників, які не мають достатніх прибутків із своїх видань, видано з літературного фонду 11.333.000 карб.

Першим секретарем Спілки на наступний період обрано на першому засіданні новообраного правління К. Федіна. Усього секретарів — аж 27, а серед них і українці — М. Бажан, О. Гончар, О. Корнійчук, Л. Новиченко. До складу правління спілки обрано 20 письменників з України, при чому самих старших, а нікого з молодших письменників і поетів. Нікуди не обрано і старших — Л. Первомайського, С. Голованівського.

***

У своїй доповіді Ол. Сурков, як зазначалося вже, в основному сказав те, про що говорили доповідачі на республіканських з'їздах, за одним, щоправда, серйозним винятком — не розносив Бориса Пастернака, не згадував Володимира Дудінцева та інших "грішників". Танцював Сурков від "програмного партійного документу", цебто від домостроївської статті Хрущова "За тісний зв'язок літератури і мистецтва з життям народу", дякував партії і особисто Хрущову (як і Бажан свого часу в Києві) за допомогу в боротьбі з ревізіонізмом, запевняв вождів, що письменники і надалі будуть помічниками партії, цитував тільки Хрущова, як колись цитували Сталіна, згадував антипартійну групу і культ особи. У зв'язку з культом Сталіна,

ТРИ МІНУСИ ОДНОГО ТВОРУ

нічим для них незвичайним. Проте центральноукраїнські читачі читатимуть "Конотоп", дивуючись майже з кожного речення.

У тому, що Ю. Тис написав повість з історії Наддніпрянщини мовою, густо забарвленою західнім діялектом, — виключивши таким чином свій твір із загальноукраїнської літератури — полягає третій основний недолік цього твору. "Конотоп" не підіймається понад межі регіональної, отже провінціяльної літератури.

Безперечно, автор може відповісти на мої зауваження, що він саме тому й назвав свій твір оповіданням, що не мав на меті писати річ широкого маштабу і що писав він лише для західньоукраїнського читача. З такими авторськими настановами можна не погодитися, але, якщо він на них наполягатиме, то це його справа.

Ми ж насамперед будемо вдячні Ю. Тисові за те, що на конкретному матеріялі його твору ми мали нагоду і змогу замислитись над тим, яким повинен бути справді мистецький та вельми потрібний нам у ці часи літературний твір про фатальні часи нашої минувшини, повчальної для нас і сьогодні.

Сурков говорив про "неправильне розуміння причин хиб і помилок з періоду культу особи", сказав, що деякі письменники підпадали під вплив ревізіоністів, ігнорували ролю партії. Але жодного такого письменника не називав.

Вихваляючи ж деяких письменників, Сурков уже згадував і назви творів та авторів їх. Хвалив тих самих (і за ті самі твори) українських письменників, за які хвалив Бажан у Києві — майже тими самими словами. Наголошуючи на те, що письменники повинні писати твори на сучасні теми, Сурков зазначив, що "поворот до теми сучасности вже стався".

Як і в доповідях на республіканських з'їздах письменників, у доповіді Суркова порушено й справу того, де краще жити письменникам, щоб вони мали близький зв'язок із життям народу. На з'їзді письменників України Бажан категоричніше висловлювався про потребу йти письменникам у колгоспи на працю, на фабрики і заводи та в копальні, а промовці в дебатах ще дужче напосідали на молодих письменників України, щоб вони ставали комбайнерами та свинарями, коли хочуть писати повнокровні твори. Нічого схожого не було в доповіді Суркова, ніхто і в дебатах на з'їзді в Москві так не говорив. Хрущов у своїй промові також сказав, що краще для письменника, коли він живе в середовищі, про яке пише, але це не означає, що треба виселювати письменників з Москви та столиць республік. А Максим Рильський ще краще сказав: письменник зовсім не зобов'язаний бути професійним вуглекопом, ковалем тощо, бо можна дуже добре все знати, жити в народній гущі і переживати з народом усе, але не бути письменником. На додачу до тих зауваг М. Рильський авторитетно повчав, що письменникові потрібен досвід (із життя у відповідному середовищі), спостереження (без потреби жити в якомусь середовищі) і вивчення (це по документах тощо). І Рильський навів приклади, як на підставі вивчення (і спостережень) були написані образи Гонти, Саламбо та інші.

Сурков випукліше, ніж Бажан на київському з'їзді письменників, поставив питання про художню майстерність. Він дав клич: "Стати першими в світі не тільки за багатством змісту, а й за художньою майстерністю".

У питанні про літературну критику Сурков сказав менше, ніж говорили Бажан і Новиченко в Києві на з'їзді. Новиченко заохочував критиків не обмежуватись цитатами і готовими, від партії даними, формулами, а виявляти більше своїх власних думок і подавати сміливіші висновки, а Сурков тільки згадав про те, що "вульгарний соціологізм і цинічний підхід до мистецтва — виживається". Про ревізіоністів Сурков сказав, що вони вже розбиті. Це саме повторив Хрущов у своєму виступі.

Комусь нагадував Сурков, що настав час створити синтетичний нарис історії радянської літератури. Це мав би бути, очевидно, і дороговказ для радянських письменників, як нести яйця в одне гніздо.

У Києві на з'їзді виразно говорилося тільки про один стил — соцреалізм, як обов'язковий стиль для всіх письменників. Сурков заохочував і до революційного романтизму. У своєму слові О. Твардовський напівжартома сказав, що йому, як читачеві, абсолютно байдуже, яким стилем письменник писав, аби твір був цікавий. Що це означає, трудно ще вгадати. А Твардовський же — один із розхвалених, один із фаворизованих Хрущовим письменників. Чи не договоряться вже скоро, що в ім'я першости в світі щодо художньої майстерности — пишіть, як хочете?..

Як згадувалось уже, Твардовський мав відвагу критично висловлюватись на з'їзді і про своєрідний "партійний документ" — доповідь Суркова. Цікаве те, що Хрущов, промовляючи пізніше за Твардовського, нічого проти того не сказав, а згадав інший вислів Твардовського (солідаризуючись із

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх кляс українських шкіл на еміграції:

1. **Л. Деполович**

БУКВАР

Четверте поправлене видання

Ціна: У Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінгів

2. **Петро Волиняк**

БАРВІНОК

Читанка для 2-ої кляси

Третє поправлене й поширене видання

Ціна: у Канаді і США — 1.10 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінгів

3. **Петро Волиняк**

КИЇВ

Читанка для 3-ої кляси

Друге збільшене видання (більший формат і виразніший та більший шрифт)
Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінгів

4. **Петро Волиняк**

ЛАНИ

Читанка для четвертої кляси

Друге поширене й поправлене видання (збільшено кількість сторінок, збільшено шрифт і формат сторінки).

5. **Петро Волиняк**

ДНІПРО

Підручник з історії української літератури і хрестоматія.

Єдиний на еміграції підручник такого типу. Книжка ілюстрована.
Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінгів

6. **Дмитро Кислиця**

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

(Фонетика й морфологія).

Підручник пристосований до українських еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).
Сьогодні — це єдиний підручник з української мови на еміграції.
Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінгів

Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням та церковним громадам — знижка.

Твардовським) — якість, а не кількість літературної продукції. Про доповідь Суркова Твардовський сказав, що він не звинувачує самого Олексія Суркова за погану доповідь, бо "виготовлення того документу велося способом, проти якого заперечував би і той мужик у Гліба Успенського, який сказав, що не можна писати одного листа цілим селом".

Фактично в дусі висловлювань Твардовського говорив і один з нацменів на з'їзді — Расул Гамзатов (Дагестан). Твардовський говорив, що краще мати менше письменників і друкувати менше творів, а Гамзатов розвивав ту ж думку, натякаючи, яких саме письменників слід би було позбутись насамперед. Ось його слова: "Не вміючи писати, вони вміють добре грати ролю радянських письменників і навіть ролю письменника — позитивного героя", бо критики не беруть до уваги таланту письменника і художньої якости твору. "Співці стали хитрі, — каже Гамзатов, — вони навчились на ослах їздити і в той же час авторитет зберігати" (Примітка: в Дагестані складачів поганих пісень колись садовили на осла і водили по базарі, себто виставляли на посміховище, після чого їх усі знали і ніколи більше їм не довіряли і не слухали їх пісень).

Три українські делегати на цьому з'їзді злегенька ставали в одну позу і боронили (не казали, від кого боронять) від нападів спадщину Олександра Довженка, особливо його останні твори — "Зачарована Десна" і "Поема про море". Почав цей захист О. Гончар, а його підтримав Л. Новиченко (літературний критик) і в дусі захисту романтизації говорив третій промовець — А. Малишко. Новиченко сказав: "Безглуздям би було позбавляти нас літератури, яка оспівує красу невиданого оновлення світу, її кровного права на свого "Тараса Бульбу"... "Фавста" і "Манфреда".

А Малишко крадькома докинув: "Романтизація світу на ліричній основі — це одна із своєрідних рис української літератури". Тут він назвав для прикладу Франків "Мойсей", "Тіні забутих предків" Коцюбинського, "Зачаровану Десну" Довженка, "Гайдамаки" Шевченка, "Тараса Бульбу" Гоголя...

Голова ж Спілки письменників України Олесь Гончар, крім обов'язкової данини — висловів у дусі вимог партії і Хрущова — насмілився сказати ще дещо. Він критикнув редакцію московської "Литературной Газеты", точніше — відповідальних її працівників за відділ "Література народів СРСР", закинувши, що вони погано інформують читачів про життя і розвиток цих літератур, себто всіх літератур, крім російської. "Якщо говорити про українську літературу, — каже О. Гончар, — то вона не надто зігріта увагою працівників цього відділу. Більше того, вони часто-густо просто несправедливі до неї". Після цього Гончар навів іще приклад про те, як один (очевидно, старший брат) письменник нападав у своїй статті на романтичну манеру Довженка — нападав у рукописі, який не допущено чиїмись заходами до друку, здається, в тій же "Лит. Газ.". Нового і дивного в тому, що чинилося і чиниться (та й буде чинитись) усяка несправедливість щодо української літератури, — нічого немає. Варте уваги інше: О. Гончар бодай не змовчав і хоч так проронив слово протесту, кинув камінцем на працівників відділу в редакції органу Спілки письменників СРСР. Олесь Гончар — один із нинішніх (після з'їзду) секретарів (голів) правління спілки. А промовляв він на з'їзді і в присутності президії ЦК КПРС і самого Хрущова.

Що не кажіть, а нам таки здається, що промовчати виступ Хрущова на з'їзді — не можна. Хоч він сам сказав, що читає дуже мало, що він не літературний критик, але ж з'їзд проходив і без його промови під знаком його таки настанов — як настанов партії. Як назвати промову його, не беремось за цю тяжку справу: нехай радянські письменники, які слухали її, і радянські читачі її в газетах (ми читали в "Лит. Газете") самі потрудяться над цим. Промова була така цікава і така хрущовська, що ми складаємо зброю... Ось кілька моментів із тієї промови — щоб мати конкретнішу уяву про неї. Всього переповідати не будемо, бо це неможливе — ціла промова не піддається переказові "своїми словами"...

Похваливши, що він більше читає іноземних "письменників", як президент Айзенгауер, прем'єр-міністри, міністри закордонних справ, посли і т. д., Хрущов потішив радянських письменників, що і їх він іноді удостоює своєю увагою. Одних читає з інтересом, інші викликають у нього пристрасне обурення проти чогось, а ще інші — присипляють його, та що він їх може читати зі шпилькою ("булавка") в руках. А "Не хлібом єдиним" В. Дудінцева читав він "без булавки". Надоумив його прочитати цей твір — А. Мікоян, сказавши: "У нього (Дудінцева) є такі міркування, які він немов би в тебе підслухав".

Хрущов вважає, що В. Дудінцев ніколи не був і не є ворогом радянського режиму. Поскаржився з'їздові, що він (Хрущов) досі ще не зміг прийняти на авдієнції Дудінцева (той, отже, просився), бо все міністри та прем'єр-міністри чужих країн йому стають на перешкоді. Про книгу "Не хлібом єдиним" Хрущов сказав: "Не все там було погано сказано. Я читав цю книгу і, слід сказати, без шпильки читав. (Пожвавлення в залі). Є там деякі сторінки, які заслуговують на увагу".

Наша думка така, що з Дудінцевим Хрущов зустрічався і до написання того роману, і після шуму, який учинився був. Так ми думали і про те, що Мікоян сказав. Твардовський на з'їзді був сміливий також, бо орієнтувався на ті думки, що наперед заслуговували на увагу Хрущова. Але з Києва знаємо, що Хрущов уміє й відмовитись від своїх думок, випробувавши їх на кріликах...

Щоб показати свій смак у поезії, щоб водночас і дати зрозуміти, чого він від поезії жадає, Хрущов навів уривок з вірша шахтаря з-перед п'ятдесяти років. Цитувати той вірш — папір канадський не витримає.

Навіщо наводив Хрущов слова Некрасова, не знаємо, але він казав, що "воля людини чудеса творить". Про яку волю можна було думати, коли вірш Некрасова такий ось (це точнісінько ті рядки, що їх Хрущов продеклямував з пам'яти):

Чудо я, Саша, видал:
Горсточку русских сослали
В страшную гдушь за раскол,
Волю и землю им дали;

Год незаметно прошел —
Едут туда комиссары,
Глядь — уж деревня стоит,
Риги, сараи, амбары!
В кузнице молот стучит...
Так постепенно в полвека
Вырос огромный посад —
Воля и труд человека
Дивные дивы творят!

Після цього Хрущов патетично запитав, що міг би сказати Некрасов, якби мав на увазі 36 мільйонів зораної цілини в Азії... Що це і до чого, їй-бо не нам судить.

Не збираючись учити письменників, як вони мають писати, Хрущов усе ж таки повчав прикладами з вирощування кукурудзи, зі стрільби артилеристів, з праці слюсаря, токаря і так далі. Ось для прикладу вислів Хрущова: "Письменники — це свого роду артилеристи. Вони розчищають шлях для нашого просування вперед, помагають нашій партії в комуністичному вихованні трудящих".

На науку письменникам Хрущов дав приклад, як треба розв'язувати складні питання комуністичного виховання трудящих. У Сочі, де Хрущов відпочивав, звернувся до нього листовно тридцятирічний чолов'яга з проханням побачитись. Хрущов прийняв його. То був злодій, який недавно відбув шестирічну кару в тюрмі, а тепер не хоче працювати і шукає легкого життя знову. Обіцяє, що може справитись (перестати бути злодієм і повернутись до родини), якщо дістане добре оплачувану працю. Досі йому не давали такої праці, бо вважали його за непоправного злодія. Хрущов наказав секретареві міського комітету партії, щоб той поміг в усьому чолов'язі (Хрущов імени його не назвав, хоч зазначив, що йому відомий був генерал з таким іменем...) На пропозицію свого відвідувача, Хрущов з тим чолов'ягою зфотографувався, по-приятельському попрощався, а згодом і фотокартку вислав, як і умовились. Скоро Хрущову доповіли, що чолов'ягу влаштували вантажником на пристані, забезпечили мешканням і мають дати довготерміновий кредит на придбання власного особняка. Після цього Хрущов вигукував, хвалячись, як він відразу і так легко наставив на путь істини звихнуту людину. Чи не переконливо?..

А ось як розуміє Хрущов нинішній стан вихованости радянських людей: "Ви можете сказати: не всі ми комуністи. Можу на це відповісти, що коли у нас виступають оратори — письменники, робітники, службовці, то з мови неможливо розпізнати, комуніст оратор чи не комуніст..."

Цікаво, за кого вважав Хрущов тих, що його слухали? Таж на тому з'їзді говорилося про дуже недавній час, коли не тільки писали, а й усно говорили письменники й не тільки письменники, які "ігнорували ролю партії" і далі йшли. Це було — під час часткової і короткотермінової відлиги.

Боротьбу з ревізіонізмом Хрущов вважає за закінчену. Сказав, що "не слід поминати їх (ревізіоністів себто) злим словом, підкреслювати їх колишні помилки". Вслід за цими словами Хрущов повторив вислів М. Горького: "Коли ворог не здається, його знищують". Ще й додав, що Горький правильно сказав. Потім приточив кілька слів про "благородство Фелікса Дзержинського"...

І це зовсім не заважало Хрущову говорити про культ особи і його лихі наслідки ось так: "Партія, народ рішуче засудили нестерпні явища і хиби минулого з тим, щоб, як кажуть, забити осиковий кіл у вчорашні неправильні дії і сказати, що для таких явищ і вчинків нема вороття в партії і країні". Далі він твердив, що партія ніколи не завагається відкрито виступити проти зла і так далі, бо "хіба нас хто за язика тягнув робити доповідь на XX-му з'їзді партії про культ особи та його наслідки?" Партія не завагається, у "партії рука не дрогнет", а понад двадцять років чомусь та партія і сам товариш Хрущов мовчали-дрижали? Партія може критикувати, але іншим — зась. А Хрущову і після цього здається, що всі оратори говорять як комуністи самі по собі...

Щодо письменників і їх творчости, то Хрущов на цьому з'їзді ясно сказав, що він лише за тих письменників, які "беруть в основу позитивні явища" з радянської дійсности. Він узяв під обстріл тих письменників, які дозволяли собі критикувати так званих лакувальників ("лакировщики"), отже всією силою свого партійного авторитету орієнтував письменників на лакувальників. А хто ж має іншу думку, той, мовляв, дивиться на речі зі своєї "кочки зрения" (це за Горьким).

І нарешті ще одне і останнє хрущовське питання і відповідь. Цитуємо з тієї ж промови Хрущова на з'їзді: "Чи можна говорити "про право письменника на помилки", "про право письменника на невдачі"? Думаю, що саме становище і роля письменника в суспільстві позбавляють письменника такого права". У лапки взято "про право письменника на помилки" і "про право письменника на невдачу" — як відомі слова Петра Панча ще з 1946-го року, коли Хрущов був у Києві, але першим секретарем ЦК КП(б)У тоді був Л. М. Каганович, який відіпхнув був Хрущова на другорядне місце і сам чинив розправу над усіма, отже і над українськими письменниками (про це Хрущов у своїй згаданій уже доповіді на XX-му з'їзді партії також говорив). Чому ж і після всього, що відтоді сталося, Хрущов стоїть на позиціях Кагановича, який не дав Панчеві і всім письменникам права на помилки?

Хрущов повторив слова, здається, Л. Леонова, сказані на першому всесоюзному з'їзді письменників: "Партія дала радянським письменникам все, крім одного — права писати погано". Але цього мало, щоб умотивувати нинішню поставу Хрущова, який немов би засудив діла Сталіна і забив осиковий кіл... Виглядає, що той кіл вискочив, як слід незабитий... Стережись, Микито Сергійовичу, щоб той кіл, вискакуючи, не влучив тобі в око!

З'їзд закінчився мирно і всі та все ухвалили одностайно. Хто та що думав там і думає, це інша річ. При якійсь іншій нагоді і про це довідаємось, як довідались уже про діяння Сталіна з доповіді Хрущова...

Д. Кислиця

Вчасно відновіть передплату — нагадувати нема кому й нема коли.

Не дайте, врешті, журналу сусідові — хай передплатить сам.

Володимир СОСЮРА.

МАЗЕПА

ПОЕМА

Іванові Микитенкові з любов'ю і дружбою.

Друкуємо нижче поему В. Сосюри "Мазепа". Цей твір відомого нашого поета належить до вилучених і заборонених. Написаний він ще в ті часи, коли в СРСР російських царів хоч і не дуже то можна було лаяти, але не обов'язково було їх хвалити і не обов'язково було лаяти українських провідників, які ставили опір імперіялістичній політиці російських царів.

Текст поеми подаємо за її першодруком ("Життя й Революція", ч. 1, січень, 1929 р., Київ), яким нам послужив відомий колекціонер мазепинських матеріялів д-р В. Луців, за що складаємо йому сердечну подяку.

Раніш ("Нові Дні", ч. 59, грудень, 1954 р.) ми були видрукували уривок з цієї поеми, бо тоді ми не могли дістати повного тексту. Тепер з нагоди Мазепинського року друкуємо її повністю.

Звертаємо увагу читачів на те, що В. Сосюра цього твору цілком не викінчив, очевидно, поспішаючи видрукувати те, що ще на той час було можливо. Чи він її пізніш остаточно викінчив, сказати важко. У всякому разі Сосюрина поема "Мазепа" більше в Україні друкована не була.

РЕДАКЦІЯ

I.

І од зорі і до зорі
при королівському дворі
танки й музики без перерви...
Там очі панн хвилюють нерви,
і під крилами віт густих
у тьмі алей цілунки й сміх.

Там у далеких зор огні
все ходять лицарі ясні,
мов рух меча, метке їх слово.
І паж між ними чорнобривий,
мов тінь, легким блукає кроком,
такий стрункий і одинокий.
В його очах туман, огонь...
Хто він такий? Як звать його?
Він задивився у ночі тьму,
притис до пліч вузькі долоні,
і чорні кучері на скроні
упали хвилями йому.
На бархат вій, на владні очі
вже не одна молилась панна,
зорею тихою цвіла,
і перед гордою красою,
непереможною такою,
встоять ні одна не могла
і потім вічно пам'ятала.
Від панн жінки не відставали...
Він дарував на мить любов
і знов байдужий далі йшов.
Куди він чорною стрілою
немов летить на фоні ночі,
що загубив, чого він хоче
тут над північною рікою?
Кого він жде і відкіля
у тихім парку короля?
Та обриває думки лет
тонкий і ніжний силует,
що в тьмі все ближче і чіткіше.
Це — Зося, удова,
любов Мазепи чергова.
Вона іде і швидко дише,
(звичайно буде тет-а-тет...)
Який вибагливий поет
таку красу вікам опише,
щоб самому з собою в герці
не вмерти од розриву серця?
Цей стан, ходу і тіні ці,
що на волоссі й на лиці...
Таке лице — сія неначе...
Його б самому треба бачить!
Що перед ним Еллади міти?
(пахтить під місяцем левкой...)
Ці губи й плечі треба пити,
як мед, вино і молоко.
Тремтить під місяцем волосся...

МАЗЕПА

Ах, пані Зосю, пані Зосю!
Хтось все життя моє кляне,
що ви так мучите мене!

ЗОСЯ

Я ледве вирвалась, мій любий!
Він тис мене в кутку так грубо
Питав: "Його а чи моя?"
Дзвеніли струни і остроги,
Він не соромився нічого...
Я затулялася рукою...

МАЗЕПА

І от, нарешті, я з тобою.

ЗОСЯ

З тобою, орле мій ясний!..
а той противний і не милий.

Світили зорі з вишини,
вбрання ритмічно шелестіло,
стегно оголене біліло,
зітхали трави і вони...
Світили зорі з вишини,
він цілував і губи й брови,
а потім стало ніяково
й не так бажані плечі й грудь...

МАЗЕПА

Тут небезпечно довго буть,
побачить можуть...

ЗОСЯ

Ще мій любий!
У цій зеленій тишині
з тобою солодко мені.

І паж лежить. Та вже не те
її волосся золоте,
і поцілунки Зосі ревні
йому гидкі і неприємні.

МАЗЕПА

Ходім, кохана.

ЗОСЯ

Ну, ходім.

Спокійно серце в нього стука,
і на обличчі молодім
Іван хова холодну скуку.
В його очах осінній став.
Він не знайшов, чого шукав.

МАЗЕПА

Не плачте, Зосю!..

І у тьмі
пропали тіні їх німі...
І тільки мертво пахла м'ята,
там де трава була прим'ята.
Та ми, мій читачу коханий,
од них не будем одставать,
хоч і не зручно підглядать,
але усе нам треба знать.
І в глибину алей туманну
ми йдем за Зосею й Іваном,
де тане звук, і думка, й слово,
безмовних зор пливе ріка.
А тут на талії чудовій
байдужа Йванова рука,
і мовчки проклина свій стан
мій чорнобривий Дон-Жуан.
Але одвертістю образить
не може він двора окрасу.
І стан пригноблений Івана
помітила намить кохана.
Ідуть попід склепінням арк,
і слуха Зосю темний парк.

ЗОСЯ

Тепер мені все ясно стало.
Та я ніколи не чекала,
щоб можна швидко так забуть,
і як ганчірку одшпурнуть
ту, що усім ризикувала
й коханкою, рабою стала
в гіркий і радісний цей час,
жорстокий хлопчику, для вас!
Але чужа мені журба,
бо жінка я, а не раба.
Собі я добре ціну знаю,
не шлю на вас небесних кар
і за образу вибачаю,
до збачення, au revoir.

Чому ж Мазепі стало спорзно —
він потонув, немов у транс?
Божественний і граціозний
її прощальний реверанс
усе в очах йому стоїть...
Та не вернуть розбиту мить.

МАЗЕПА

Ну, що ж! Я знаю вже давно,
що набрида одно вино.
Це над красою не наруга.
В моїй душі єдине гасло:
не засмагатися удруге
із люльки, що уже погасла.

На листі місячний іней
повиснув срібною фатою
там, де походкою легкою
Іван блукає між гостей,
немов шука нових пригод.
Мов ельфів мрійний хоровод,
там пари ніжні і щасливі
ідуть направо і наліво,
щоб десь, забувши часу лік,
зійтись чи розійтись навік.
Та в парку буть не можна Йвану,
він королівський паж коханий,
і од зорі і до зорі
він мусить буть при королі,
коли вино рікою ллється.
Король всміхнувсь, і паж сміється,
він зна заздалегідь, здаля
усі капризи короля,
він зна усі його секрети.
Кому завидна доля ця?
Не тільки подавать штиблети,
а подавать іще й серця;
водити дам вночі і днем
на рандеву із королем,
забувши сон, любов, утому
і як могила буть при тому,
ходить навшпиньках день за днем,
ну, словом бути холуєм.
А Йвану заздрили ще й як!
І чув нераз мій чорнобривий:
— Паж українець, круль — поляк?!
Та де це видано, панове?
Але сказать не сміли крулю,
бо круль Івана полюбив
за голос ніжний, наче спів,
за руки бархатні і чулі,
за гречно зроблений уклін,
і що такий пригожий він.
Й Мазепа, — шляхтич з України,
теж уподобав короля
і полюбив любов'ю сина,
а не любов'ю холуя.

Він подає йому вино:
"Паж і холуй... не все одно"...
так дума Йван під чарок дзвін:
"Я хочу буть таким, як він,
де народився і виріс я,
там, де Україна моя"...
Хтось відповів на влучне слово,
круль засміявся сивобровий,
і з ним сміється заля вся,
мов буря, що шумить над степом...
і не сміється лиш Мазепа.

КОРОЛЬ

Чого задумався, мій паже?
Обридли мо' красуні наші,
що за усмішку їх єдину
ішов не один до загину
і зараз не один би вмер...
Чи може ти згадав тепер
про чорнобриву Марусину,
що десь забув і загубив?

МАЗЕПА

Ні, я згадав про Україну,
козацьку волю і орлів...
Про дальній плач, і сміх, і спів,
про рідний шум і верб і трав...

Козацьку волю я згадав —
там дзвін копит, і крик, і постріл,
там шаблі рух меткий і гострий.
На бунтівливій оболоні
живуть там бурею яркою,
і золоті зорі долоні
тремтять над синьою рікою.
Мов хочуть впасти в серебро...
І зветься та ріка — Дніпро.
Там у ясному хороводі
дівчата чайками...

КОРОЛЬ

Ну, годі...
Я бачу, ти не тільки паж,
але й поетом бути можеш.
Твої слова, як зорі й рожі,
в них і любов, і туга, й гнів...
Бач, як усіх заворожив...

І круль повів навколо оком —
усі задумались глибоко,
у всіх під віями гроза...
І пишний палац іщеза...
А там за муром, — сурми, коні,
і до шабель сверблять долоні.
Шумлять знамена, вітер віє,
запахла кров'ю вже земля...
Та владний голос короля
їх поверта із царства мрій:
вони у залі, що за жах?..
Й замість шабель — чарки в руках,
Їм світло ранньої зорі
в очах кривавою рікою...

ГОЛОС

Ах, ці хохлацькі кобзарі!
І тут нема од них покою...
Ну, що робити нам тепер?
Й невдалий Зосин кавалер
на Йвана дивиться й чекає...
Та той уваги не звертає,
лише здрігнув і трохи зблід.

МАЗЕПА

Пан Броніслав хильнув як слід,
це видно і по носу й мові...

КОРОЛЬ

Ну, годі, годі вам, панове,
покиньте дотепи і гнів!
Таких побільше б вечорів.
На добрий час! Ходім, мій паже!

ГОСТІ

На добрий час, величність ваша!

Усі встають під крики "слава",
Одсовують стільці і лави
і різнобарвною юрбою
ідуть в одведені покої
щоб і диханням відтіля
хвалити доброго круля.

І от у залі вже нікого.
І гаснуть золоті чертоги,
й малює ніч на стінах їх
лиш довгі тіні вартових.
Злітає сон гостям на очі,
лиш парк шумить і спать не хоче,
усе жаліється й голосить...
І сниться сон Івану й Зосі:
... В саду під місяцем палати,
і Зосю "Мотря" чомусь звати.
Вона біжить в траві густій...
Там гетьман жде її старий,
такий закоханий і чулий.
Їх груди рвуть і плач і сміх,
для нього все вона забула —
і сором, і батьків своїх,
і навіть Бога злі погрози,
їй на очах роса і сльози...
Вона біжить... Це що за дзвін?..
Це хто кричить немов на дибі?..
І сниться Йванові, що ніби
ясновельможний гетьман він.
Що недалеко вже до трона,
і з ним лежить вже не Мотрона,
що любить в нім не славу й гроші,
а злами брів, очей огонь,
і що так солодко хороші
невтомні пестощі його.
Та раптом холодом подуло,
і по костях побігли гули,
із тьми наблизився чийсь сміх,
десь покотилася корона...
І з ним лежить вже не Мотрона
а труп з оскалом губ гнилих...
Ой Боже ж мій, та що се, що се?..
Й прокинулись Іван і Зося...
— На світло швидше з цеї мли!
Й там, де алеї парку шумні,
вони зустрілись як безумні,
і один одного взяли,
там на траві якійсь колючій,
так ураганно і жагуче.
Іван лиш бачив на кінець
як випав Зосин гребінець,
і він схопив його у жменю
й поклав на пам'ять у кишеню.
Але в яву цього не було.
Прокинулись і знов заснули
Іван і Зося на зорі.
Ніколи їм не бути в парі...
Чого не зроблять ті кошмари,
де сипле ранок янтарі
при королівському дворі?
Проснувсь Іван... Навколо тьма.
Корона де? — Нема корони...
А з нею мрійної Мотрони
і навіть гребінця нема.
Проснулась Зося. Тільки з ліжка
вона ніяк не хоче встать.
З-під ковдри виглянула ніжка,
мов кличе ковдру зовсім знять,
обняти плечі, впасть на грудь
і у блаженстві потонуть.
Крізь сну нескінчену загать
до Зосі линуть дивні згуки,
її стрункі і повні руки,
мов білосніжні дві гадюки
на чорнім бархаті лежать,

мов обнімають шию бранну
старому лицарю гетьману.
Мов листя шум, його слова,
мов похід радісного війська,
й в огні зорі лежать так близько
жупан, шаблюка й булава.

Ах, Зосю, Зосю, це — омана:
нема ніякого гетьмана,
лиш чорними хрестами рами
в ранкову врізались блакить,
і парк за вікнами шумить
своїми сонними верхами.
Все, як завжди, усе як треба —
химери хмар, зорі дієз,
молитва білая до неба
струнких заплаканих берез,
привіти птиць, роса, земля,
і тихий кашель короля.

КОРОЛЬ

Вдягни мене, мій любий паже!
Я од вина, немов маля.
Така стареча доля наша,
така вже доля короля.
І більш до мене панни Юзі
ти не приводь. Ми вже не друзі.
Мій вік не юний, я — не ти.
У мене з Юзею не теє...
Я тільки нерви рвав із нею,
а нерви треба берегти.
Ти уявляєш, цілу ніч,
за молоко розкішних пліч,
за губ огонь, за бархат брів,
я, мов крамар, її молив,
ридав, як за розбитим полком...
І все, мій хлопчику, без толку.
Да, хлоню, я — уже не ти.

МАЗЕПА

Так я вам можу помогти,
якщо ясна величність ваша
не погребує після пажа.

ONTARIO

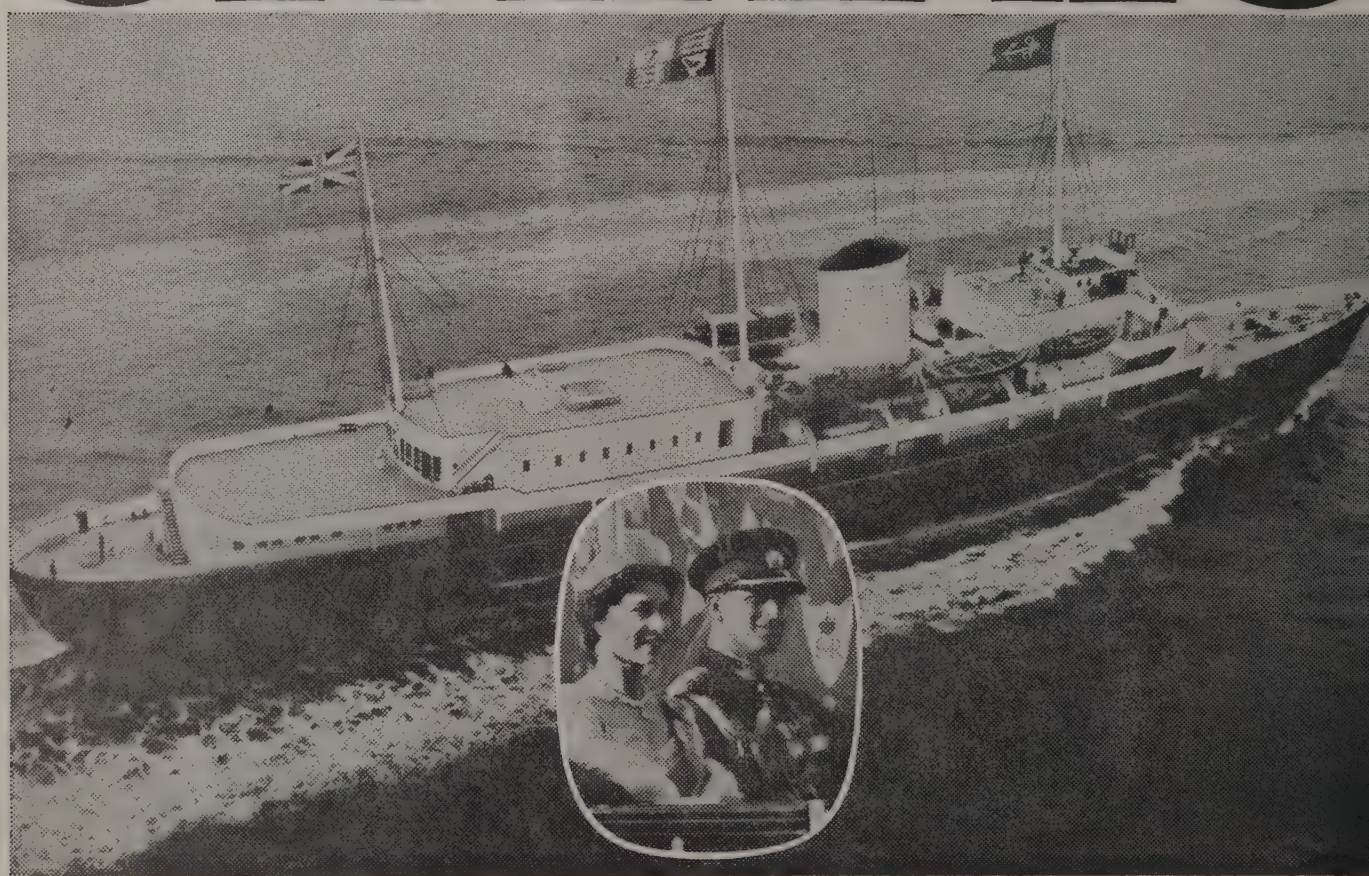

H.M.Y. BRITANNIA, яким Королева Єлисавета II і князь Филип відвідають околиці морського шляху і прис тані озера Онтаріо.

КОРОЛЬ

Ну, що ти? Це — забобони.
Тут ні при чім моя корона.
Я хочу, щоб була моєю
ця норовиста Галатея.
Аби було міцне вино,
а перший хто, — не все одно?

II.

Знов од зорі і до зорі,
при королівському дворі
танки й музики без перерви...
І парку шумному невперве
у тьмі амурні таємниці
благословлять широким листям,
все чуть слова: "твоя", "люблю"...
Й зіркам підморгувать лукаво,
коли коханці довгі трави
псують у ласках без жалю.
Був парк і темний, і туманний.
Та ніч без місяця була,
коли уся в сльозах Івану
невинність Юзя віддала.
У шумі стомленому трав
вона нічого не питала,
і тільки одного благала,
щоб він нікому не казав.
Він цілував її чоло,
підтримував її рукою...
І дивно бачити було,
як Юзя під зелен-габою
ішла походкою новою...
Так чудно, чудно було Йвану
(та ніч без місяця була...):
Ішла дівчина в парк туманний,
а жінка з парку з ним ішла.
Хоч він і взяв її по згоді,
та почував себе як злодій.

ЮЗЯ

Ти йдеш сумний і ніяковий.
Чого мовчиш? Скажи хоч слово.

ВІТАЄ ЇХ КОРОЛІВСЬКУ ВЕЛИЧНІСТЬ ЄЛИСАВЕТУ II І ЙОГО КОРОЛІВСЬКУ СВІТЛІСТЬ КНЯЗЯ ФИЛИПА З НАГОДИ ВІДКРИТТЯ

МОРСЬКОГО ШЛЯХУ СВ. ЛАВРЕНТІЯ

Уряд і населення Онтаріо вітають їх Королівську Величність Королеву Єлисавету II і Його Королівську Світлість Князя Филипа у нашій великій провінції. З офіційним відкриттям Морського шляху св. Лаврентія Її Милостивою Величністю, великі мрії багатьох років стають дійсністю. Тепер доступні для океанських кораблів цілого світу пристані нашого озера уможливлять доступ до серця континенту, — і з них, як океанських портів, можна буде вивозити на світові торговельні шляхи канадські і онтарійські сирівці та промислові продукти.

У зв'язку з цією розбудовою виник великий провінційний електрифікаційний проєкт, згідно з яким Онтаріо уклало величезні суми, що створює додаткові силові ресурси і вони можуть бути вжиті для збільшення наших промислової, сільськогосподарської і економічної потужностей.

Гордий із своєї приналежности до Брітанської спільноти народів, наш канадський народ радіє і звертає свої очі до Королівських відвідин.

Ці відвідини будуть відзначені багатьома різними пропам'ятними подіями. Вони матимуть велике історичне значення і дадуть нагоду для населення Канади виявити королеві Канади незмінну льояльність, відданість і любов.

Нехай гостина нашого Милостивого Суверена буде приємною, і рівночасно висловлюємо Їй нашу належну пошану.

Leslie M. Frost,
Prime Minister

Published by the Division of Publicity

THE GOVERNMENT OF THE PROVINCE OF ONTARIO

В мені ні краплі каяття.
За тебе, любий мій Іване,
я віддала б усе життя.

МАЗЕПА

Мені так соромно, кохана!
Так несподівано все це...
Було так буряно і гостро,
Що сил нема дивитись просто
в твоє заплакане лице.

ЮЗЯ

Це сльози радости, коханий!
Я плачу тому, що люблю —

і Юзя на плече Івану
поклала голову свою.
Вони ішли в солодкій млості
в шум заль, на музики прибій...
А потім в спальні голубій,
коли заснули п'яні гості,
король позвав до себе пажа.

КОРОЛЬ

Ну, як?

МАЗЕПА

Уже, величність ваша!

КОРОЛЬ

Невже так швидко? Ну й Іван!
Паж, і поет, і Дон-Жуан.
Зі мною крицею була,
Ти підійшов, — і воском стала.
Та за такі твої діла
тебе озолотити мало!
Як радість висловить мою,
Що розпирає серце, груди?..
Ну, словом я тебе люблю
й цього ніколи не забуду.

Пан Броніслав не п'є, не їсть,
його гнітить безсилий гнів,
він, як осінній, скорбний лист,
з лиця пожовк і почорнів.
Безжурний музики мотив
його нервує, непокоїть...
Ще й досі Зосі молодої
він чорним вусом не скорив.
Од муки серце в нього рветься,
вона ж кепкує і сміється.
Її бере, о Матка Боска,
безвусий паж, цей шляхтич хлопський,
цей ловелас тонкоголосий
із голубої України!
Чому ж як зір його зустріне,
голівку хилить пані Зося,
стає мов ластівка, мов пава,
й не помічає Броніслава?
Ці думи вихорем гудуть
у голові ревнивій пана:
він зором пробиває грудь,
на землю кидає Івана,
з лицем, од болю помертвілим,
із хряском сталь вгруза у тіло...

Здається, швидко так і просто:
на те при боці й шабля гостра
висить в оправі золотій,
щоб пажа викликать на бій
В уяві і любов і слава
над головою Броніслава:
"Я так рішив. Наспів вже час
А шабля викона наказ".

Немов на тихім тлі заграв
бенкет в огнях сія і тане
Сидить совою Броніслав
і косо погляда на Йвана.
Ніс од вина немов блакить,
зійшлись над ним грозою брови.
Ах, як він заздрить, як болить
шляхетне серце гонорове!
Не чує Йван, любов'ю радий,
як пан гадюкою сичить:
"З якою радістю, проклятий,
я б заколов тебе в ту мить!"
Йван покида огні та дим,
іде на шум берез і хвої:
усмішка Юзі молодої
і непомітний знак рукою
його покликали туди.
Зірки, зірки, лиш вам одним
шумлять задумані вершини
й про Дон-Жуана з України
пливе, снується пісні дим,
то тане, то зростає знов...
Яка це музика — любов!..
Зірки мої, квітки лазурні!
А Броніслав, неначе буря,
зарані кров'ю помсти п'яний,
по парку скрізь шука Івана
над Вісли дзеркалом ясним...
Він думає, що Зося з ним.

У глушині шепоче листя,
там тіні дві в одну злилися,
подібні губи їх до ран...

А потім з Юзею Іван
десь біля замку розійшлися.
Був вітер юний і дзвінкий.
Мазепа звів до неба очі.
"Зірки, зірки, мої зірки,
я віршувати зараз хочу!"
Снується, лине пісні дим
про довгий шум берез і хвої,
про козаків, про дальний дім,
що над могутньою рікою,
про дзвін копит у далині,
про очі дівчини сумні,
що всі в сльозах з вікна малого
глядять печально на дорогу.
Стирає час копит сліди...
Він не повернеться, не жди.
Іван у настрої смутнім.
Душею тоне молодою...
і раптом чує: хтось за ним
іде рішучою ходою...
Хто одірвав його від дум
хто дав на це нахабі право?..
Та протинає ночі тьму
суворий голос Броніслава:

"Постійте, блазню чорнобровий,
Я хочу вам сказать дві слові,
щоб не повадно вам було...
ну, словом, шпаду на-голо!"

Спокійно каже Броніслав,
але в словах жага цупка,
знялась як тінь, його рука,
і ляпас дзвінко пролунав.
Мазепі стало млосно й радо,
скривила губи лють терпка,
і дороге держально шпади
до болю стиснула рука.
Держися, любий мій козаче,
не можна тут ловити ґав!
Іван дає спокійно здачі,
і захитався Броніслав,
немов стоять йому обридло.
"Тепер держись, прокляте бидло!"
Удар летить і марно пада.
Вони схопилися за шпади,
і от схрестилися дзвінкі
у світлі місячнім клинки.
Літають шпади наче птиці,
як іскри од очей і криці,
такі страшні у пітьмі бурій
бойців напружені фігури!
Все їх життя на лезі шпади,
з них ні один не дасть пощади,
і тільки думкою живе,
коли клинком своїм проб'є
він серце ворога уперте
на радість і собі, і смерті.

Був довгий бій під ночі крепом.
Був, наче буря, Броніслав...
Спіткнувся, похилився і впав
з проколотим плечем Мазепа.
Невже кінець? Під ночі крепом
було так тихо все кругом...
Пан напоровся животом
на золотий клинок Мазепи.
Немов спочить на нього ліг...
І все.
Знайшли на ранок їх
бліді стривожені пани.
Лежало в чарах тишини
на Йвана хмуро й сердито,
і виглядав клинок кривавий
з його широкої спини.
Немов дивились очі злі
на Йвана хмуро і сердито,
що був клинком його пробитий,
немов метелик до землі.
Хто з них повернеться із мли,
загоїть знов і вени, й жили?

Тіла у палац принесли
і на підлозі положили.
Немов живий лежав Іван
з трояндою яркою рани...
А поруч нього мертвий пан...
І плакали нечутно панни...
Іван немов всміхавсь у сні.
Був пана зір неначе жало,
і сумно лицарі стояли
над їх тілами в тишині.

День заливав шибки і рами
немов рікою голубою...
Іван зідхнув, повів рукою
і глянув мутними очима,
підвівсь на лікті й запитав:
"Здається, пане Броніслав,
вам не зійтись уже зі мною...
Я вмію володіть клинком".
І мовчки слухали героя
печальні лицарі кругом.
Іван зідхнув (тяжка робота)...
Кров показалася із рота...

МАЗЕПА

Прощайте... Мабуть, не знесу...

Скривився круль, змахнув сльозу,
що у своїм повільнім русі
спинилася на довгім вусі,
Дарма! Ці сльози, наче мухи.
За першою тече вже друга,
і сивобривий женолюб
її ковтнув куточком губ.

КОРОЛЬ

О, як душа моя болить!..
Не покидай мене, Іване!
Ти, як дитя моє кохане,
без тебе сумно буде жить.
Твої страждання серце крають,
Моє ти сонечко ясне!
Я все, я все тобі прощаю,
тільки не кидай ти мене!

Ось лікар. Він нагнувсь над пажем,
приклав якихсь до рани трав,
і потім коротко сказав:
"Він буде жить", — зідхнули панни,
так радісно і океанно,
крізь вікна зацвіла блакить:
"Він буде жить, він буде жить!"

КОРОЛЬ

Вони зійшлись на чеснім герці.
І от фінал. Судить не нам.

Але безмовним воякам
слова круля не йдуть до серця
бо в їх серцях жалю огонь
тільки за шляхтича свого.
Та одгула гроза кровава...
Така вже доля Броніслава.
Був день холодний і сумний
з дощем і без золотожара
у вишині летіли хмари
кудись на південь золотий,
мов лицарі на грізний бій
непереможною юрбою...
Шуміли верби над рікою,
був день холодний і сушний.
Прощально шелестіли трави,
коли ховали Броніслава.
Шуміли верби над рікою,
його несли в останній дім.
Всі зосереджені, сумні,
було усе одного тона.

На бойовім його коні
лежала траурна попона.
Був крик і сум у світлі дня,
і сльози на очах коня.
Ми всі приречені косі,
що держить смерть... О світе білий!
Гроб у могилу опустили,
а потім розійшлись усі,
лишився цвинтар спорожнілий,
і на могилі хрест новий,
мов одинокий вартовий.
Хтось на ознаку дружбі милій
лишив квітки на тій могилі.
Їх дощ мочив, і у траві
вони лежали, мов живі.
Там невідома з України
за паном плакала дівчина,
ламала руки в шумі трав;
"Ах Броніславе, Броніслав!.."
ридала дівчина і небо.
"Якби ж ти знав, якби ти знав,
що я приїхала до тебе!..
Ти сонцем був мені, зорею, —
і от закрились очі милі"...
Так голосила на могилі
Майбутня жінка Кочубея.
Як тінь прийшла у шумі трав,
як тінь, пішла в туман дороги...
Ніхто з панів її не знав,
не знала і вона нікого
лиш понесла широким степом
у серці прізвище: Мазепа.

III.

Був довго Йван у сні неначе,
і серце стомлене козаче
то відпускав, то тиснув жах,
що жить йому лишилось мало...
Він бачив, смерть в його ногах
з косою грізною стояла,
щоб голову одтять йому
і повести у вічну тьму.
Він чув: над ним музика грала,
і десь лунав погребний дзвін...
Хололи ноги до колін,
І серцю страшно так ставало,
мов гаснув день останнім блиском,
і смерть підходила так близько.
Вона хитала головою
і намірялася косою
над ним безжальної руки
так сухо цокали кістки
і розвівався саван білий,
мов танцювать хотілось їй.
Був рот порожній і страшний,
мов приготовлена могила,
і він сміявся: "Мій тепер ти".
Так трудно Йван боровся з смертю.
У боротьбі кошмарній тій
він став тоненький і худий,
і на лиці його, як віск,
погас очей юнацький блиск.
Він дихав швидко і невпинно,
немов дідусь або дитина.
Та боротьба як ніч була,
не раз здавалося, що гине.
Та тільки думка про Вкраїну
герою вмерти не дала.
Над ним рідіти стала мла,
став повільніший дих Івана,
і смерть з косою одійшла
в свої незлічені тумани.
Десь сміх її востаннє гув,
мов реготали дальні грози...
і на лиці своїм відчув
Іван чиїсь гарячі сльози.
Немов огонь, вони пливли...

То сльози Юзині були.
Мов хмарка ніжна і пухка,
що над вікном в задумі стала,
покірна Юзина рука
в руці Івановій лежала.
Тонула синіми очима
вона у тьмі його очей,
і погляд невимовний цей
не можна передать словами.
Як передать волошки зір,
що ніччю тягнеться до зір,
або як у ставок глибокий
журлива дивиться осока,
чи у короні з янтаря
в вечірний океан — зоря?

МАЗЕПА

Так свіжо й легко на груді,
неначе гору з неї збили.
Знов за вікном степи руді,
і Україна, край мій милий,
що як зоря мені сія...
Її побачу знову я.
Я буду жить. Прощай, могило...
Повніє зір і серця бій.

ЮЗЯ

Яка я рада, любий мій!

І голос Юзі молодий
неначе ллє солодкі сили
Мазепі в виснажені жили,
й кохана в білому вбранні
над ним поникла в тишині,
неначе янгол білокрилий.

МАЗЕПА

Мій ґеній, добрий, золотий,
моя любов, відрадо мила,
якби ти знала все, то ти
за мною більше б не ходила,
в свої долоні золоті
не брала б ти мого обличчя,
а прокляла б на віки вічні
і брови, й губи, й руки ті,
що ти життя своє невинне
зв'язала з ними до загину.
Якби я все сказав, кохана,
чи дарувала б ти Івану?

ЮЗЯ

Мовчи, мовчи, орлюню, цить,
тобі не можна говорить.

Що б не було, я добре знаю, —
моя любов усе прощає.

Такі віддані й молоді
були вуста її розкриті,
що Йван забув усе на світі, —
кров налила вуста бліді,
і він притис її к груді.
Дивився в очі до знемоги,
де щастя сонцем розлилося,
все гладив плечі і волосся
і цілував так довго, довго...

ЮЗЯ

Ну, спи тепер, а я піду.
Заграло сонце на дуду,
квітки вуста свої розкрили,
щоб славословить день новий,
і за спиною, наче крила...
Спокійний сон, коханий мій!

МАЗЕПА

Спокійний сон, моя кохана!

І сон прийшов і взяв Івана
і над морями хмар і гір
поніс у тихий манастир.
Там, де пливуть вечірні дзвони,
де мати йгуменя бліда
перед іконою ридала
і хреститься, і б'є поклони
і сина згадує свого...
Там тихий спів, лямпад огонь,
черниці йдуть, мов тіні чорні
рядами скорбними у тьму
і все нагадують йому
про дні дитинства неповторні,
про золоті хлоп'яцтва дні,
що пролетіли, наче птиці...
Лице учительки-черниці
над ним схилилося... — Маля... —
Так добре світять очі сині.
Він з нею вільно розмовля
і по-французьки й по-латині,
він знає, де яка земля,
як там живуть чужі народи,
які в них звичаї і як
Вкраїну полонив поляк,
і наче оводи ті злі,
її обсіли москалі.
І очі хлопчику горять,
він б'є себе в маленькі груди:

— Я Україну не забуду,
вона для мене, як зоря!
Покличте знову кобзаря!
Я так люблю його мотиви
і золоті його слова
про те, що воля ще жива,
що наша слава не загине!..

Така любов до України
в його піснях, в очах його!
Од них іде такий огонь,
і пальці струнами невпинно
біжать, мов коні по степах,
мов сльози по щоках старечих...

І труситься маленькі плечі,
і гнів стискає кулачки:

— Ми візьмем ворога в клинки
і на кістках його проклятих
знов зацвіте Вкраїна-мати!

— Учись, Іване... і любов,
свою любов до України
вмій влить у формуули чіткі,
умій спинить гарячу кров,
рух нерозважливий руки
і стиснуть серце, коли треба.
Хай паде все, палає небо,
а ти іди спокійним кроком
до точки, що намітив оком.
Учись війни у ворогів,
вивчай і вдачу їх і зброю
і слава піде за тобою,
немов за піснею мотив.

І хлопчик слухає, мов п'є
слова послушниці чудові,
неначе серденько своє
він стиснуть хоче й хмурить брови,
голівку чорну нахилив
перед лицем незнаних злив,
мов приготовився до бою
з непереможною судьбою.
Він на війну зміняє мир,
щоб ув огні згоріти щиро.

Неначе струни дивні ліри
далекий дзвонить манастир...
Там золоті Софії дзвони
пливуть над містом монотонно,
Івана кличуть і гудуть:

— Залізним будь, залізним будь!
Умій боротись до загину,
й свою нещасну Україну
на чужині ти не забудь.

— Ні не забуду! Я іду
до тебе, краю мій убогий! —
Іван спускає з ліжка ноги,
йде мов лунатик, до вікна.

— Я так люблю твої дороги,
моя Україно сумна!
Ти на груді моїй, мов рана...
О, як залізно вірю я,
що час визволення настане,
і шабля золота моя,
Мазепи, гетьмана Івана,
над трупом ката засія!
Скоріш коня, мені, коня! —
кричить Іван... волосся дуба,
лице надхненне і худе...
Під місяцем біліють зуби,
і кров тече з притислих губ...

Він у білизні трупом труп,
стоїть у місячній кімнаті,
неначе Марко той проклятий.
Ось, повертається, іде,
ляга на ліжко і безмовний
так страшно дивиться у тьму...
Крізь вікна хмар кривава вовна

про смерть нагадує йому,
коли, покинутий своїми,
програє він рішучий бій
і у Румунії чужій
безславним сном, старий, спочине.

Як тяжко знов! Ось по кімнаті
іде його старенька мати,
благословля його хрестом.

— Готовий будь! Збирайсь, мій сину!
Народ хвилюється кругом...
Будь оборонцем України,
що на шаблюки точить рала.
Тебе народ і Бог обрали.
Надінь шолом і меч візьми,
стань на чолі, здійми повстання,
хоч і чека тебе за теє
страшна дорога Моісея,
доноси, зради і вигнання...
Та доля страдників така.
По їх дорозі в бурі часу
колись пройдуть нестримні маси,
хай не здрігне твоя рука,
будь смолоскипом днів нових!
Хай ти згориш, і вітру сміх
розвіє попелом надії, —
той не живе, хто жить не вміє
з душею темною раба.
Життя ж — це вічна боротьба.
І тільки сильними народи
куються в нації, ідуть
крізь бурі в радісні походи,
торують для нащадків путь.
Їм не страшні ні жар, ні лід,
Люби ж, мій синку, свій народ,
бо в даль веде їх моноліт.
веди його і йди за ним,
Хай не спиня пожежі дим,
не кривить в крик твій юний рот,
усе знеси! Готовий будь!
Хоч і тяжка твоя дорога
та це, мій хлопчику, нічого.
Сідлай коня, і швидше в путь!
Хай не ляка тебе могила.

Їй хрест блиснув, як меч кривавий,
десь загуло стократно "Слава!"...
"На смерть мене благословила",
Іван подумав, "я готов.
Тепер я знаю що робити.
Я розкажу чиї ми діти,
я возведу ясні міста...
Нас поведе вперед любов,
любов і воля золота".

Він довго зорив до утоми
в куток таємний і знайомий,
де мати чорна і бліда
з хрестом пропала без сліда.
Даремно звав її Іван
і простягав до неї руки, —
в кутку тремтів якийсь туман, —
ридала пісня... й тужні звуки
за серце тисли молоде...

Не зчувсь Мазепа, як вікно
залив багрянцем юний день,
як Юзя перед ним давно,
стояла, наче на молитві.
Він снив про походи і битви,
коли крови густе вино
поллється по степах широких,
де йтиме цар нестримним кроком
"в Европу прорубать вікно".
Він чує, цар іде по ньому,
у грудях грузнуть каблуки,
так тяжко дихати старому...

— Чом ти прийшов до мого дому,
Північний злодію? Чому
мене штовхаєш у труну?
Що я зробив тобі проклятий?.. —

Але у відповідь гармати
гремлять під мурами Полтави
і заглушає крики "слава",
мов рух розпечений ядра,
могутнє й радісне "ура".
Іван схопив себе за груди,
сорочку рве, кричить, рида
і панна злякана бліда
його в сльозах од муки будить.

МАЗЕПА

Коня! Скоріш мені коня!
Дай шаблю й чоботи, кохана!
Тендітна горлице моя!
Ти не побачиш більш Івана,
цей палац покидаю я.

ЮЗЯ

Та що ти любий? Ти ж як тінь,
тебе на смерть розіб'є кінь...
Тобі лежать ще довго треба.

Але не слухає Мазепа
і хоче встати, та легка
лілейна Юзина рука
його тримає й не пуска.

МАЗЕПА

Я хочу швидше відціля,
віддячить москалю і ляху,
що мій народ ведуть на плаху
під сміх царя і короля!
Що так знущаються над ним
несуть йому ганьбу, образи...
А я забув його накази
й життя розмінював на дим.
Крізь мури пишні і багаті
я чую плач його, як дзвін...
Я в пишнім палаці, а він
гниє рабом у своїй хаті.
Народе мій! В твоїй журбі
Невже нема чого робити?
Невже судилося тобі
рабів і зрадників плодити!?
А доля іншою була б...
Хто ж поведе тебе повстати,
коли і я, мов пес, мов раб,
тебе зміняв на ці палати?
Де взять тобі своїх месій,
коли і я такий, як всі?

ЮЗЯ

Ой заспокійся, любий мій.
Не можна ж так! Я ніби рана.
Невже в цей час твоя кохана
така чужа душі твоїй?
А я усе зроблю, мій милий,
щоб буть з тобою до могили,
піду в огонь і в боротьбу,
я розділю твою судьбу,
степами буду золотими
з тобою скрізь блукати я.
Однині будуть хай моїми
любов і ненависть твоя.
Хай коні ждуть, і шабля й слава,
і козаків бурхливі лави, —
з твоїм зіллється Юзі слід,
коли одужаєш, як слід...

Неначе хмар останнє клоччя
пропали привиди кругом.
І перший раз за довгі ночі
Іван заснув спокійним сном.

IV.

Був день за вікнами такий,
коли сидіть в кімнаті жалко:
блискучий, тихий і лункий.
Над нерухомим білим парком
тремтіла синь, кричали галки,
і сніг летів, летів і танув
на чорні кучері Івана,
що по дорозі тихо йшов
і тепло марив про любов,
про дні коли він на коневі
побачить знов сади вишневі,
там, де колись малим він жив,
почує дзвін манастирів
і шум привітної діброви,
дівчат і хлопців чорнобривих
у хороводі молодім...
Там рідний край, там рідний дім.
А тут алеї нескінчимі.
Йому давно набридло вже
життя розкішне і чуже
і Юзя з синіми очима,
як усміх осені прощальний,
задуманий і золотий...
Іван на себе тільки злий,
що був такий сентиментальний,
чужі героям почуття
людини тихої, малої.
Їх вабить іншеє життя
у шумі радісному зброї,
орлами думи їх летять,
мов до вершини снігової,
до того, що дається в бою.
А що само до них іде,
їх вабить на короткий день,
на мить... Бо кличе їх багрянь
нових вражінь, де серце тане,
щоб знов у пристані шукань
іти до обріїв незнаних.

Так і з Мазепою Іваном,
що до нових іде хотінь
і потопає в їх отруті...
в його душі, нічим не скутій,
жіночі образи забуті
живуть, як відгомін, як тінь.
І тільки про Вкраїну мрія
над ними вічно пломеніє...

Проф. О. КОРСУНСЬКИЙ

НОВИЙ НАПРЯМ У МЕДИЦИНІ

Медицина, тобто мистецтво лікувати людські хвороби, така ж стара, як і людство. Але, не дивлячись на свій уже почесний вік, медицина і досі не перетворилася на науку, а все залишається мистецтвом, хоч як намагається стати справжньою наукою. Але ми не хочемо поставити це у вину медицині чи її адептам, бо знаємо, як тяжко людині проникнути у таємниці природи, а тим більше, в таємниці життя та хвороби людського організму.

Сучасна медицина, що до її кадрів належить так багато людей, що має в своєму розпорядженні величезні суми грошей та великі технічні засоби, треба сказати одверто, поступає вперед дуже повільно і дуже малими кроками. Це знову ж не докір медицині, лише констатація факту. Дуже бо тяжко людині проникнути у таємниці природи!

Є ще й зараз багато хвороб, що коли їх лікар ствердить, то одразу відомо і лікареві, а часто й пацієнтові, що така хвороба є невилікувальна, тобто, що сучасна медицина ще не має засобів до її лікування, отже за лікування такої хвороби немає чого і братись. Сучасна медицина у більшості випадків не знає навіть причин таких хвороб і тому дуже тяжко зробити щонебудь для їх подолання. Дуже добре, коли лікареві вдається зменшити страждання від такої хвороби, і то вже часом велике досягнення! Але треба сказати, що тяжка та часом дуже невдячна дослідна праця з хворобами, з боротьбою проти них, не знеохочує численних дослідників, що в більшості присвячують таким дослідженням все своє життя.. Вони, ці, здебільшого невідомі або маловідомі герої, крок за кроком, хоч і дуже повільно, але все йдуть уперед і відвойовують у хвороби та смерти все більше й більше поле, на якому колись вони — хвороба та смерть — панували!

Як і скрізь, у медичному дослідженні часами декому з особливо обдарованих дослідників приходять у голову такі ідеї, що посувають дослідження значно вперед. Такі ідеї і такі дослідники є наче верстовими стовпами на шляху медичного дослідження. Такі ідеї та дослідники поліпшують боротьбу з деякими хворобами, а часом, зовсім зміняють весь дотогочасний хід медицини. Для прикладу візьмемо француза Люї Пастѐра та його сучасників —

німця Роберта Коха та англійця сера Джорджа Лістера. Після робіт цих вчених медицина цілком змінила свій хід та навіть свій характер. Цілковите викорінення деяких хвороб, що забирали величезні жертви, а іноді спустошували цілі континенти (чума, холера тощо), успіхи сучасної хірургії (сучасна хірургія успішно оперує не лише у центральній нервовій системі, а успішно втручається навіть у природжені хиби серця), величезні успіхи сучасної профілактичної медицини тощо — все це розвиток ідей та праць тих трьох авторів, один з яких — Люі Пастер — до речі, був навіть з фаху не медик, а хемік.

Ми не будемо тут зупинятись на історії медицини, що дає багато дуже цікавих фактів, але скажемо, що геніяльні люди та їхні геніяльні ідеї вносять у медицину те нове, що наближає людство до його ідеалу — поборення всіх хвороб та усунення страждань людини.

Одним із таких видатних людей, що дав у сучасну медицину нову ідею, є відомий швайцарський хірург та ендокрилолог д-р Пауль Ніганс. Він 28 років тому винайшов новий спосіб лікування деяких хвороб, так зване лікування свіжими клітинами (свіжоклітинне лікування), що дає лікареві зброю до боротьби з деякими хворобами, що до цього часу належали до так званих невиліковуваних.

Для зрозуміння цієї справи ми повинні зауважити, що в XIX сторіччі французький вчений Клод Бернар, що мав довгий ряд попередників, відкрив так звану внутрішню секрецію, тобто відкрив, що деякі залози людського організму, що не мають протоків, які виводили б їхні виділення (секрети) назовні, віддають свої соки, що вони їх виробляють, просто у кров, до кров'яного русла. Оце і є те, що сучасна наука зве внутрішньою секрецією, а такі залози називають залозами внутрішньої секреції, або ендокринними залозами. Є між цими залозами чисто ендокринні, як, наприклад, борлакова залоза, що положена в нижній частині шиї. Ця залоза виробляє секрет (сік), що поступає лише в кров. Деякі інші залози, як, наприклад, статеві залози у чоловіків та жінок, дещо виробляють і виділяють назовні, а дещо у кров. Отже, такі залози діють і як ендокринні і як так звані екзокринні. Дія ендокринних залоз, власне їхня правильна дія, дуже важлива для нормального функціонування організму і тому не диво, що скоро після Клода Бернара (власне у зв'язку з його відкриттям) виникла ціла наука — ендокринологія і є фахівці від цієї науки, так звані ендокринологи.

Друге, що ми повинні знати, щоб зрозуміти суть цемолярної терапії д-ра Павля Ніганса, це те, що сучасна наука навчилася вирощувати тканини, з яких складається наш і тваринний організм, у штучних лябораторних умовах. У цій галузі багато працював француз Алексі Каррель, що довго працював у Нью-Йорку, США. Він спостеріг, що тканини, ростучи поза організмом, можуть хворіти, чи, то... втомлюватись і не рости далі, хоч які найкращі умови ви б їм не створили. Але коли ви прибавите до середовища, де та тканина росте, хоч невеличкий шматочок одноіменної свіжої тканини (тобто, тканини з такого самого органу), то стара тканина починає знову рости, як молода. А. Каррель у своїх дослідах досяг такої досконалости, що вирощував у штучних умовах, поза організмом, не лише шматочки тканини, а цілі органи від тварин. Але для нас найважливіше те, що коли штучно рощені тканини чи органи "втомлювались" рости, чи прямо таки починали відмирати, то додаючи навіть "сліди" свіжої одноіменної тканини, дослідники повертали "культурі" тканини здібність росту. Між іншим А. Каррель у своїх роботах пише, що надходять часи, коли медицина не буде лікувати хворого органу, а хірурги витягнуть його з організму, примістять у відповідне середовище, де цей орган вилікується, а тоді його поставлять на місце... і все буде гаразд! Це, звичайно, була б ідеальна розв'язка питання, але... дуже складна технічно!

У кінці XIX та початку XX сторіччя вчені дбали про те, щоб стимулювати певні сидокринні органи в живому організмі. Особливо було звернено увагу на статеві залози, спеціяльно чоловічі, бо вже тоді було відомо, що внутрішні секрети (інкрети) саме цих залоз обумовляють не лише характеристичний зовнішній вигляд індивіда, але з дією цих інкретів зв'язаний стан молодости, енергії, жвавости і взагалі всієї поведінки, що характеризує певну стать та її вік. Утворились цілі школи вчених, які займалися дією цих залоз, особливо чоловічих: (Штайнах у Австрії, Скоронов у Франції, а пізніше у Швайцарії тощо) і дбали, щоб практично викликати продовження та посилення дії статевих залоз та цим продовжити стан молодости, енергії, мужеської сили, або викликати так зване відмолодження. У всіх цих працях було багато розчарувань, але були і певні успіхи. До речі тут сказати, що справжнє відмолодження організму навряд чи можливе взагалі, бо, з роками не лише поступово перестають працювати статеві залози, але зношуються та "дряхліють" усі тканини та всі органи. Але певна "ревіталізація" організму, поворот його зі стану патологічного (бо передчасного!) постаріння до стану дійового, активного — це справа цілком реальна та можлива, а після праць П. Ніганса і досить легка технічно.

Коли праці хірургів показали, що перещеплення хірургічним шляхом певного органу від молодої тварини у людський організм з хворим таким органом, дає користь, то почали, хоч дуже несміливо та з перемінним успіхом, робити такі перещеплення. Справа обмежувалась виключно ентокринною системою. Технічно такі перещеплення були дуже тяжкі. Але хоч успіхи таких перещеплень були не однакові — часом добрі, а часом цілком без наслідків, всеж і сучасна медицина у деяких випадках такої методи вживає.

Але 31-го березня 1931 року до відомого швайцарського хірурга та ендокринолога, д-ра Павля Ніганса надіслали на консультацію та негайне лікування хвору дівчину з ознаками тяжкої тетанії (корчі), що обумовлювалась видаленням з організму її малесеньких так званих колоборлакових залоз, або так званих епітелійних тілець. Ці маленькі залози відограють в організмі надзвичайно важливу ендокринну ролю — вони регулюють в організмі обмін вапна (кальцію). Відсутність їх

викликає у хворих напади корчів. Треба було хворій хірургічним шляхом вщепити колоборлакові залози від молодої тварини. Але хвора була в дуже тяжкому стані, щоб перенести хірургічну операцію під загальним наркозом. Тому Ніганс узяв колоборлакові залози від свіжозабитого теляти, подробив ці залози, змішав з відповідним розчином та цю мішанину впорснув хворій у м'язи. Хвора одужала і, до речі, живе й досі, користуючись нормальним здоров'ям. Тут народилась ота відома тепер цемолярна терапія. Д-р Ніганс не занедбав цього випадку, а провадив такі спостереження й далі. Він поширив межі попередньої трасплантації, що обмежувалась майже виключно ентокринною системою. Він почав впорскувати усі органи і добився разючих сприятливих наслідків. При цих дослідах він з певних біологічних міркувань брав частини організму не від дорослих, навіть не від молодих тварин, а майже виключно від ненароджених тварин (ембріонів). Лише деякі органи, що у ембріонів слабо розвинені, він брав від молодих тварин. У своїх роботах д-р Ніганс став на точку зору видатного німецького патолога Вірхова про те, що при хворобі хворіють клітини і ці клітини треба лікувати, та А. Карреля, що як експериментально, у лабораторії ствердив, що хворі клітини одужують та починають жити і розвиватись нормально, коли у культуру таких хворих клітин додати одноіменних молодих та здорових клітин. Між іншим А. Каррель усі вирощування тканин чи й органів поза організмом, у штучних умовах (т. зв. культури тканин) провадив, як це цілком зрозуміло, у відповідних умовах. Одною з головних умов доброго, успішного вирощування тканин є відповідна, постійна без хитань температура. Прилади, що автоматично підтримують потрібну температуру звуться термостатами, а по-англійському — інкубаторами. Д-р П. Ніганс справедливо каже, що найкращим термостатом є, безумовно, людський (чи й тваринний) організм. Колиж якийсь організм хворіє, то йому треба дати відповідні свіжі, молоді (чи й ембріональні) клітини, щоб таким чином стимулювати хворий орган та викликати його ревіталізацію, тобто відновлення його життєдайности. Між іншим, дуже при цьому важливо знати, який саме орган у організмі хворий, що клінічним дослідженням незавжди вдається установити. А тому робота самого д-ра П. Ніганса та його послідовників завжди була сполучена з дуже точною лабораторною діягностикою, найкраще за способом відомого німецького вченого Є. Абдергальдена, та його сина Р. Абдергальдена. Це дуже точна, але й дуже тяжка діягностика, якою установлюють, досліджуючи сеч хворого, який саме орган і в якім степені хворий.

Коли точно установлено, який саме орган є хворий, Ніганс бере відповідний орган від ембріона (чи, іноді, від молодої тварини) і, подробивши його відповідним чином та змішавши з потрібною рідиною впорскує цю кашку у м'язи хворого. Дія такого лікування виявляється не одразу, а через 6 — 8 тижнів після впорскування.

Д-р Ніганс двадцять років провадив свої досліди і мав при цьому великі успіхи, але не навернув це ні в найменшій мірі у джерело свого прибутку! Навпаки — він широко повідомляв про свої роботи медичні кола і ще в 1952 році, збираючись видавати книгу своїх спостережень та підсумків за 20 років, він писав, що він готовий пертрактувати з установами будь-якої країни, чи й з приватними особами, про утворення централь для одержання свіжих клітин чи культур тканин, а також виготовлення та пересилання консервованих клітин для тераневтичної мети. До речі буде тут сказати, що д-р Ніганс ще 1949 року з деким іншим розробив та випробував спосіб консервувати свіжі клітини різних частин організму для тераневтичної мети.

Загально кажучи, спосіб д-ра П. Ніганса полягає в тому, що він (Ніганс) впорскує в організм свіжі (чи й консервовані), в більшості випадків ембріональні тканини від органу одноіменного з хворим. Який саме орган є хворий, найкраще визначати реакцією Абдергальдена. Своїм способом П. Ніганс (та його послідовники) лікував дуже багато хвороб, і то хвороб таких, які до цього вважались цілком невилікуваними. У Європі, переважно в Німеччині, Швайцарії, Франції та Еспанії створились об'єднання лікарів, що вживають способу П. Ніганса. Вони (ці об'єднання) щороку відбувають конференції, на яких обмірковують результати своїх робіт. Тут вони обмірковують можливості та межі способу та небезпеки цього способу для хворих. Виявилось, що, перше (і це дуже важливе!) — спосіб П. Ніганса зовсім не п а н а ц е я! тобто не лік проти всіх хвороб! У деяких випадках цей спосіб дав дуже добрі наслідки, а в деяких його вживання може пошкодити хворому, а то й кінчитись смертю. Отже це могутня зброя, але вживати її повинні лише досвідчені майстрі-лікарі.

Загально кажучи, спосіб д-ра Ніганса найбільш дійсний у випадках природжених та хронічних хвороб, між якими є, наприклад, така лиха та дуже поширена, як передчасна старість, деякі хвороби нирок, печінки, шлунку, нервової системи, та багато, багато інших, не кажучи вже про чисто ендокринні захворювання. Головне тут те, що до П. Ніганса ці хвороби ніхто навіть і не думав лікувати, вони відносились до т. зв. невилікуваних.

Щодо лікування способом П. Ніганса лихих пухлин, як це здавалось би логічним, то він і деякі його послідовники тепер переводять великі досліди в цьому. Тому сказати зараз щось певне про це не можна. Можна лише сказати, що наслідки цих дослідів дуже підбадьорливі.

Способом д-ра А. Ніганса широко користувались та користуються цілий ряд дуже видатних та відомих у світі осіб, між якими можна назвати покійного Папу Пія XII, канцлера Німецької Федр. Республіки К. Аденавера та багатьох інших. А взагалі цей спосіб випробуваний (і то переважно з добрим успіхом!) у Зах. Європі та багатьох тисячах хворих. У США цей спосіб випробовується також солідними вченими у солідних дослідних установах.

Студенти - випускники 1941 р. 4-річного курсу ХПІМ ім. Н. К. Крупської, відгукніться:
Mr. Theodore Pidhayny
P. O. Box 1021, Stn. B.
Ottawa, Ontario, Canada.

ПІДЛАБУЗНИЦТВО, ПРОТИ ЯКОГО ПОРА РІШУЧЕ ЗАПРОТЕСТУВАТИ

Б. Кордюк у "Сучасній Україні" (Мюнхен, 10. 5. 59 р.) у статті "Протоколи мудреців Сіону" не тільки викладає історію виникнення цієї застарілої вже на сьогодні протижидівської публікації, перекладеної багатьма європейськими мовами, в т. ч. і українською, а ще й висловлює цілий ряд думок про українсько-жидівські взаємини.

Все це дуже похвально, бо мир, а не війна між народами, народолюбство, а не народожерство мусять керувати кожною одиницею і цілими народами. Порушення цієї засади завжди мститься на тому, хто її порушив.

Непохвальним є тільки те, що Б. Кордюк, який претендує на "найбільшого знавця" жидівських справ у середовищі УГВР, дуже часто у своїх намірах "помирити" жидів з українцями односторонньо обвинувачує українців у якихось пришитих нам ворогами, а в першу чергу, самими жидами, протижидівських злочинах. Характерно, що жодного разу Б. Кордюк не згадує про жидівські злочини проти українців: ніби жидівський народ складається із самих янголів!

У згаданій статті Б. Кордюк дуже виразно (і не вперше вже!) протягує думку, що за погроми, які були в Україні в часи Визвольної Революції, відповідає Директорія, а зокрема одна із найбільших і найневинніших жертв жидівства, а разом і один із великих оборонців жидів — Симон Петлюра.

Щоб не бути голословним, зацитуємо самого Б. Кордюка: (підкреслення мої):

> "Після прочитання доповіді Роберта Ноймана в Баварському радіо дивує чуттєва реакція тих українців, що або самі її слухали, або тільки почули про неї з інших уст. Правда, доповідач згадує, що "козацький гетьман Петлюра був застрілений одним із тих, що пережили його єврейські масакри" (що є очевидна неправда, **бо Шварцбарт під час погромів 1919 р. в Україні зовсім не перебував),** і що "вагони з новим виданням ("Протоколів" — примітка наша) відходили до різних білих армій, передусім до Петлюри", що є явним помішанням справ. Але кінець-кінцем ці два "проховзнення" про Петлюру є цілком бічні. Натомість весь зміст доповіді дуже яскраво унаявнює, що джерелом "жидожерства" в XX сторіччі була імперіяльна Росія, звідки міязми розходилися по всьому світі. Доповідь Ноймана з'ясовує, що інспіратором і справжнім реалізатором погромництва євреїв були і потенційно залишаються далі російські імперіяльні кола. Не дасться заперечити, що в Україні російські антиєврейські інспірації знайшли пригожий ґрунт і що їх вислідом були жахливі погроми.
>
> В намаганні викорінювати все негативне, що приходило до нас з російського центру та російських імперіяльних кіл, ми повинні визбутися всяких проявів антисемітизму і негуманної настанови, що вироджувалася в злочинному поступуванні. Антисемітизм не відповідає ані нашим морально-етичним засадам, ані нашій визвольній політиці. Ми його мусимо викоренити для себе самих, незалежно від того, як ставляться до нас євреї і світова громадська думка, бо це є не справа торгу, а справа нашої духової структури і нашого політичного профілю.
>
> **Серед української діяспори знайшлися якісь люди, що вважали доцільним видати "Протоколи" в українській мові;** але не знайшлося якихось більших скупчень, що виявили б свої протилежні почуття у формі, напр., протесту проти нищення єврейської культури і єврейства взагалі в УССР уже в післявоєнні 1948 - 1949 роки і проти дискримінації та дифамації євреїв у хрущовський період. А йдеться все ж про громадян нашої батьківщини, які в суверенній нашій державі мусять мати повну законну і фактичну рівноправність. Її було схвалено на початках нашої відродженої держави за Центральної Ради, але пізніше, **в період хаосу її на практиці не додержувались.** Ми будемо нав'язувати до гуманних традицій періоду Центральної Ради".

Звертаємо увагу читачів на такі місця в статті Б. Кордюка:

1. "...козацький гетьман Петлюра був застрілений одним із тих, що пережили його єврейські масакри" (що є очевидна неправда, бо Шварцбарт під час погромів 1919 р. в Україні зовсім не перебував)".

Запитаємо Б. Кордюка: Неправда, що Шварцбарт, сам не переживав "єврейської масакри" в Україні, а — виходить так! — правда, що ті масакри організував "козацький гетьман Петлюра"?..

2. "Серед української діяспори знайшлись якісь люди", що видали "Протоколи", але, мовляв, не знайшлось нікого серед українців, "що виявили б свої протилежні почуття", себто боронили б жидів...

Б. Кордюк признається, що "Протоколів" українською мовою він не бачив, а лиш чув про їх видання. Все таки він бере на себе сміливість обвинувачувати за нього всю українську націю...

Скажу п. Кордюкові, що я це гидотне видання бачив і читав. Перш за все воно зроблене не українською мовою, а якимсь бридким польсько-галицьким примітивним жарґоном. **Видання анонімне** і нема жодної підстави запевняти, що його зробили українці — хтось "прислужився" нам цим виданням з метою особистої наживи і все! Я певен, що жоден український видавець і жодна українська організація такої гиді не видала і не видасть ніколи. Отже Б. Кордюк, щоб підлабузнитись до жидів, кидає пляму на власний народ, не маючи для цього жодних даних (сам пише, що "Протоколів" тих він не бачив навіть).

Далі Б. Кордюк уболіває, що серед українців не знайшлось нікого, "що виявили б свої протилежні почуття". Неправда, п. Кордюк: такі українці знайшлись. Одним з перших серед них уже давно був "козацький гетьман Петлюра", як ви пишете, який був людиною великого характеру, великим оборонцем жидівства, але ні він, ні Директорія в цілому не могли відповідати за погроми "в період хаосу", себто революції і громадянської війни, коли ні влади, ні порядку не було і бути не могло.

Треба б Б. Кордюкові знати ще й те, що Симон Петлюра головою Директорії не був, а був ним В. Винниченко, який сам був одружений із жидівкою і обвинувачувати якого в антисемітизмі було б примітивною провокацією. Отже, за той "хаос", за висловом Б. Кордюка, мав би відповідати в першу чергу В. Винниченко, а не Симон Петлюра. Невже Б. Кордюк і редакція "Сучасної України" таких речей не знають?..

Погану прислугу робить Б. Кордюк і його середовище українцям взагалі, українсько-жидівським взаєминам зокрема, а тим більше самим жидам, висловлюючи такі думки. Жиди й далі бачитимуть себе жертвами "українського антисемітизму", якого таки нема, і далі будуть виступати проти українців, як це вони роблять хочби, для прикладу, в "Новом Русском Слове", видавцем і редактором якого є жиди (Шинкін і І. Вайнбавм), що ніяк не може причинитись до направи українсько-жидівських взаємин.

Сьогодні ми лише з гордістю можемо сказати, що жодна українська політична організація і жоден більш-менш поважний українець на позиціях антисемітизму не стоїть; жодне українське видання антисемітизму не ширить, а вважати Івана Франка ("Бориславські оповідання") чи Тараса Шевченка ("Гайдамаки" тощо) антисемітами можуть лише дуже некультурні і злобні особи, які, на жаль, серед жидів сьогодні ще є. Це шкодить не так українцям, як самим жидам.

Ці справи і треба належно висвітлювати, бо однобоке "признання" якоїсь "вини" за погроми в час справжнього революційного "хаосу", як висловився сам Б. Кордюк, справи не тільки не направить, а значно погіршить.

Дивуємось, що "Українські Вісті" (Німеччина) передрукували статтю Б. Кордюка без жодних своїх коментарів.

П. Волиняк

ОПРАВЛЕНІ РІЧНИКИ ЖУРНАЛІВ "НОВІ ДНІ"

Кожен річник окремо, гарна полотняна оправа із золотим тисненням, разом 432 сторінки друку.
Ціна за річник 5.00

"СОНЯШНИК"

Два річники в одній книжці (роки 1956-1957), 440 сторінок друку, у гарній полотняній оправі, золоте тиснення, ціна книжки 6.50

За один річник, 220 сторінок друку, гарна полотняна оправа, золоте тиснення, — ціна за книжку 4.50

Купіть для вашої дитини річник "Соняшника" — матимете найкращу дитячу книжку з різноманітним матеріялом, з багатьма ілюстраціями, чимало з яких виконані у двох кольорах, написана гарною мовою, сучасним правописом. Річник "Соняшника" позбавить клопоту — "Що дати почитати дитині?.."

Купимо чи заміняємо "Нові Дні" ч. 2 (березень, 1950 р.) і ч. 7 (серпень, 1950 р.). Потребуємо цих чисел для поповнення річників.

НАШІ ВТРАТИ

ПОМЕР ПРЕЗИДЕНТ УВАН МИХАЙЛО ВЄТУХІВ

11 червня ц. р. у своєму помешканні у Нью-Йорку помер визначний український вчений і громадсько-політичний діяч, президент Української Вільної Академії Наук у США, проф. д-р Михайло Олексієвич Вєтухів.

Покійний народився 25 липня 1902 року в Харкові. Його батько, Олексій Васильович Вєтухів, був відомим українським педагогом, етнографом та мовознавцем, учнем великого нашого мовознавця Потебні, автором багатьох наукових праць. Ця обставина сприяла тому, що славної пам'яті Михайло Олексієвич Вєтухів міг здобути добру освіту (він закінчив Харківський Університет і Харківський сільсько-господарський інститут) і добре підготуватись до наукової праці.

Покійний був професором багатьох вищих учбових закладів Харкова, Полтави, Москви, Нью-Йорку (Колумбійський університет) тощо. Написав цілий ряд наукових праць, головно з галузі генетики, займав визначні місця в нашому громадському та політичному житті.

Осиротив дружину, дочку та внука.

Смерть президента УВАН і визначного громадсько-політичного діяча проф. Михайла Вєтухова є болючою втратою для української науки, зокрема на чужині.

Похорон відбувся в неділю 14 червня ц. р. на цвинтарі в Бавн Бруку, США. У похоронах взяли участь найвищі достойники Української Православної Церкви у США, визначні науковці та громадсько-політичні діячі і велика кількість українців.

Американська преса Нью-Йорку, включно з найбільшими щоденниками як "Нью Йорк Таймс" та "Геральд Трибюн", подала великі й докладні некрологи про Покійного.

Від імені всіх співробітників і читачів нашого журналу висловлюємо щире співчуття родині Покійного і Українській Вільній Академії Наук, яка із смертю славної пам'яті Михайла Вєтухова втратила одного із своїх організаторів і свого керівника.

Редакція

Спеціяльну статтю про життєвий і творчий шлях президента УВАН М. В. Вєтухова пише для нашого журналу наш співробітник д-р Іван Розгін. Ця стаття буде видрукувана в наступному числі "Н. Днів".

Союз Українців у Великій Британії

з великим смутком і жалем повідомляє всіх українців про те, що 15-го червня 1959 р. в Ст. Мері Госпіталь, Паддінгтон, Лондон, після довгої недуги серця, упокоївся в Бозі на 65-му році життя

славної пам'яті

ДМИТРО ЛЕВИЦЬКИЙ

Голова Союзу Українців у Великій Британії, заступник голови КОУГЦУ, віцепрезидент Англо-Українського Товариства, голова Контрольної Комісії Кооперативи "Нова Фортуна", почесний член СУМ-у, активний член ОбВУ та голова Громадського Комітету у Великій Британії.

Покійний народився 3-го листопада 1894 р. в м.

Нова Українка, на Херсонщині. Середню освіту здобув у Києві, а опісля вступив на історично-філологічний факультет університету св. Володимира в Києві, який закінчив 1916 р. У час Визвольних Змагань служив у ранзі сотника в 4-ій Дивізії Армії Української Народньої Республіки, а опісля перебував у таборі інтернованих в Александрові (Польща). Час від 1921 по 1947 — це роки скитання по різних країнах, однак повні плодотворної праці для добра поневоленої Батьківщини. У 1947 році Покійний переїхав з родиною на постійне перебування до Англії, де брав активну участь у суспільно-громадському житті.

У 1954 р. був вибраний головою Союзу Українців у Великій Британії і на цьому становищі залишився до кінця свого життя.

Покійний залишив дружину, дочку та сина. В особі Покійного українська громада у Великій Британії втратила заслуженого громадського та культурно-освітнього діяча.

Вічна Йому Пам'ять!

† МАРІЯ МИХАЙЛІВНА СТЕПУРА

28 травня 1959 року в Торонті, Канада, померла Марія Михайлівна Степура. Покійна народилася 10 жовтня 1924 р. в Миргороді на Полтавщині в селянській родині. Одружилася з Панасом Степурою із Миргорода в 1942 році, з яким і виїхала на еміграцію в Німеччину, пізніш у Бельгію, а потім у Канаду.

Осиротила двоє дітей: дванадцятирічного сина Володимира і немовля — Петра.

Покійна була доброю дружиною й матір'ю, доброю українською громадянкою, мала численних друзів і приятелів.

Похорон відбувся з участю великої кількости друзів і знайомих 30 травня, 1959 року в Торонті на кладовищі "Проспект". Похоронні відправи зробили оо. протоієреї П. Самець та Д. Фотій.

Поминки відбулися в залі православної катедри св. Володимира при численній участі друзів Покійної.

Висловлюємо найщиріші співчуття родині покійної — Панасові Степурі з синами!

Вічна пам'ять нашій хорошій землячці!

Друзі та земляки

ПОДЯКА

Сердечно дякуємо всечесним отцям протоієреям П. Самцеві та Д. Фотієві за похоронні відправи по нашій дорогій Дружині й Мамі — Марії Михайлівні Степурі.

Дякуємо також хорові катедри св. Володимира в Торонті за відправу панахиди, а також хорові церкви св. Андрія Первозванного, зокрема п. Кожушкові за похоронні відправи, а також і всім друзям та приятелям і всім організаціям за висловлені співчуття в нашому горі і за складення вінків на могилі нашої незабутньої Дружини й Матері.

Нехай Господь-Бог обдарує Вас усіх здоров'ям та пошле Вам усім щастя і довгих літ життя!

Панас Степура із синами Володимиром та Петром.

НАШЕ ЛИСТУВАННЯ

Вш. п. ПОЛЬ ПОЛОВЕЦЬКИЙ, США. Поскільки Ви не подали певної адреси, змушений Вам відповісти в журналі. Матеріялів Ваших не можу використати, бо: 1. Не личить мені друкувати полемічні матеріяли, причиною яких були Ваші статті в інших виданнях. Думаю, що читачі "Нових Днів" навіть не всі читали ті статті; 2. Сподіваюсь також, що більшості читачів "Нових Днів", як і мені також, Ваші погляди на причини голоду в Україні, вірніш Ваші "викриття" спричинників голоду, будуть дуже дивні і підозрілі: звичайно, жиди від голоду не мерли, але зняти вину з російського окупанта, зокрема з російської компартії, а тим більше із Сталіна, і перекласти її цілком на жидів — трохи дивно і навіть підозріло. Що думав редактор "Вісника" Ів. Вовчук, друкуючи Ваші матеріяли, я не знаю. Знаю, що я в таких справах участи брати не можу й не хочу.

Взагалі у своїх писаннях Ви шукаєте ворогів то між українцями, то між жидами, але уникаєте їх бачити в самих окупантах України. Як Ви самі добре знаєте, політична настанова "Нових Днів" цілком протилежна, тому Ваші статті не можуть у наших читачів викликати чогось іншого як несмаку і протесту. З якої б я причини мав робити неприємності своїм читачам?..

Прошу не розуміти це як моє запобігання перед жидами — я дуже далекий від цього наміру.

В. Р-ко, МОНТРЕАЛЬ, Є. Л-ва, ТОРОНТО і всім іншим читачам, які запитували, чи справді голова УНРади Ів. Багряний на прощальному бенкеті в Торонті висловився проти створення нового вчительського об'єднання в Канаді і проти друку окремих підручників для православних шкіл у Канаді.

Щоб усім читачам було ясно про що йде мова, пе-

редруковуємо уривок репортажу з тижневика "Вільне Слово" (Торонто), який і виклав цю зливу листів до редакції "Нових Днів".

Ось це місце (цитуємо без мовних і правописних поправок):

> "Голова УНРади виголосив чергову свою промову, пращаючись з усіми та дякуючи за підтримку і гостинність, а заявивши, що попри похвали для українців Канади за їх стійкість у службі ідеї і їх патріотичність у виконанні обов'язків перед Канадою і Україною мусить заторкнути теж хиби цих же українців, Гість засудив гостро творення нових розколів, серед них в першу чергу нового вчительського об'єднання та спробу друкувати "окремі" підручники для православної дітворн, аргументуючи, що не находить ніякого виправдання для такої "діяльности". Від цих слів декому з тих, що сиділи близько Голови УНРади, довелося ховати обличчя та ковтати мовчанку, — і це теж доказ, що І. Багряний вміє говорити просто та різко і що він справді переріс своє оточення та свою партію, як і слід поважному політикові".

Я сам був на цьому бенкеті, сидів досить близько від голови УНРади і з повною відповідальністю заявляю, що думки його у "Вільному Слові" цілком перекручено і тенденційно перебільшено.

Ні про який розкол у педагогічному об'єднанні він не говорив, бо того розколу не існує взагалі. Чимало років існує в Канаді Об'єднання українських педагогів. У ньому були переважно вчителі-католики, хоч напочатку його існування були там і вчителі православні. Був там довгі роки членом і автор цих рядків.

Пізніш в Об'єднанні залишились самі католики, бо інакше й не могло бути. Весною цього року Консисторія УГПЦ піддала думку об'єднати вчителів, які працюють у православних школах. Так виникло (весною ц. р.) Т-во Українських Педагогів Канади, яке ні від кого і ні від чого не відкололось, а створено з учителів, які взагалі ні до якого педагогічного об'єднання не належали. Я маю великий сумнів, чи Ів. Багряний взагалі знав про це об'єднання.

Про "спробу", як пише "В. Слово", друкувати православні підручники голова УНРади жодним словом не згадав. Я майже певен, що він про пляни Консисторії у цій ділянці також нічого не знав, бо він мав інші і більші завдання, як справа шкіл в одній Канаді. Ніякого "засуду" цієї "спроби" він не робив і про цю справу навіть не згадував.

Неправда також, що особи, які "сиділи близько", "ховали обличчя" та "ковтали мовчанку". Як можна "ковтати мовчанку", я взагалі не знаю. Це справжнє лінгвістичне відкриття, яке ще раз підтверджує, що одної школи в Канаді бути не може, бо батьки, які себе шанують, не можуть погодитись віддати своїх дітей у школи, щоб їх там вчили люди, які вміють "ковтати мовчанку". Є батьки, які хочуть, щоб їх діти росли грамотними і культурними. А в нас повно підручників, мова яких точно така, як і мова "В. Слова".

Мені довелось бачити, як порядні фокусники в цирках ковтають гадюк, жаб, ножі, вилки і навіть вогонь "живцем їдять", але я ще ніколи не бачив, щоб навіть і в найкращому цирку "ковтали мовчанку"... Це вже суперфокус!

Та менше з тим! Запевняю, що поруч голови УНРади сиділи архиєпископ Михаїл та ген. М. Садовський. Голів своїх вони на тій вечері не опускали, почуття сорому не мали, бо нічого протинаціонального вони не зробили. Це просто видумка редакторів "Вільного Слова" і ви не маєте чого турбуватись.

Отже, "Вільне Слово" написало не те, що було, а те що їм дуже хочеться, щоб воно було. Скільки мені відомо, то Іван Багряний ще не виявив наміру міняти свою віру чи церкву. А втім — запитайте його самі про це, але не робіть паніки передчасно.

Я вважаю, що в Канаді і в США наші школи (бодай сьогодні!) можуть існувати тільки при парафіях. Сьогодні парафії є найбезпартійнішими установами нашими. Крім того, вони мають матеріяльну базу: гроші, помешкання учнів. У Канаді і в США поширені сепаратні школи, особливо католицькі. Цей шкільний "сепаратизм" неминучий і він справі не шкодить. Треба б тільки, щоб була громадська контроля над школами, якої в нас фактично нема і не скоро й буде. От, для прикладу, пару років тому я був на учительському з'їзді (на католицькому) і чув сам, як редактор "Києва" Б. Романенчук у присутності католицького єпископа і священиків обурювався, що сестри-василіянки, які вчителюють у католицьких школах, переконують учнів (та ще й англійською мовою!):

— А нащо тобі, доню, здалась Леся Українка, як ти Матінку Божу маєш?

Багато вчителів на тому з'їзді домагались замінити сестер-василіянок фаховими вчителями, але ця справа так і засохла на тому з'їзді. У пресу це все не попало

ВЕЛИКА МЕБЛЬОВА КРАМНИЦЯ БУРЛАКОВА

KELUINATOR

Великий вибір хатніх і конторських меблів.
Електричні прилади та інше.
Читачам "Нових Днів" — спеціяльна увага і знижка.

BURLACOFF'S FURNITURE
619 Queen St. W.
Toronto, Canada.
Tel. EM 8-6812

і громадянство таких справ не знає. Але спробуйте зараз об'єднати насильно всі школи! Був час, що я це пробував, але бачу, що я помилився: це сьогодні і неможливо, і навряд чи доцільно, бо "ковтати мовчанку" чи протиставити Богоматір Лесі Українці (ніби вони одна одну виключають!) довелось би тоді в усіх українських школах Канади і США. Дякувати Богові, сьогодні це відбувається тільки в частині наших шкіл...

П. Волиняк

ЦІКАВІ ДАНІ ДЛЯ ДОСЛІДНИКІВ

КНИГОВИДАВНИЧА СПРАВА НА УКРАЇНІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЇЇ РОЗВИТКУ

Розмова з начальником Головного управління видавництв та поліграфічної промисловости Міністерства культури УРСР Савицьким Ф. С.

Кореспондент газети "Радянська культура" звернувся до начальника Головного управління видавництв та поліграфічної промисловости Міністерства культури УРСР Савицького Ф. С. з проханням відповісти на ряд питань, що цікавлять читачів у зв'язку з обговоренням тез доповіді М. С. Хрущова на XXI з'їзді КПРС.

Нижче подаємо цю розмову.

Запитання: Які перспективи розвитку книговидавничої справи на Україні в новій семирічці?

Відповідь: На кінець 1965 року у нашій республіці буде видано 180 мільйонів примірників книг. Тираж журналів збільшиться проти 1958 року вдвоє і становитиме 14 мільйонів примірників на рік. Разовий тираж газет також збільшиться в півтора рази.

Особливості розвитку книговидавничої справи полягатимуть у тому, що при незначному зростанні тиражів кількість назв різних книг збільшиться в два з половиною рази. Загальний обсяг видань у видавничих аркушах зросте в два рази і досягне 70 тисяч проти 35 тисяч у цьому році.

Вже в наступному році загальний тираж книг збільшиться на 5%, а на технічну літературу зросте у 2 рази.

Збільшення назв і обсягу видань пояснюється насамперед зростанням потреб трудящих — робітників, колгоспників, інтелігенції у різних виданнях: спеціяльних науково-технічних, з усіх галузей народнього господарства, і, в першу чергу, з таких провідних, як машинобудування, хемічна й електротехнічна промисловість. Мова йде перш за все про посібники і довідкову літературу.

Для забезпечення такого зростання видань різної літератури, в тому числі художньої і політичної, в наступному році створюються чотири нові книжкові видавництва у Харкові, Сталіному, Одесі, Дніпропетровському. Книжково-газетні видавництва будуть створені в Києві, Вінниці, Запоріжжі, Херсоні, Станіславові, Луганську — тобто в усіх центрах економічних районів республіки.

Поряд із створенням нових видавництв, буде значно розширена республіканська поліграфічна база, зокрема, областей. Потужність складальних цехів збільшиться втрое, друкарських та кольорово-офсетного друку — вдвоє, глибокого друку — в чотири рази.

Буде значно зміцнена поліграфічна база міст, районових та обласних центрів республіки.

За ухвалою колегії Міністерства культури УРСР в Києві напередодні XX з'їзду КП України буде відкрито республіканську виставку української радянської книги, графіки, плаката.

Запитання: У якому стані перебуває книговидавнича справа в республіці тепер? Зокрема, яка книжкова продукція УРСР на душу населення, порівняно з іншими країнами світу? Який відсоток української книги в загальній продукції видавництв України і в маштабах Союзу РСР?

Відповідь: За даними Республіканської книжкової палати, яка міститься в Харкові, за 40 років Радянської влади в Україні видано 2,1 мільярда примірників книг і брошур, з них 1,7 мільярда українською мовою. Загалом 80 відсотків усієї книжкової продукції республіки видано українською мовою. 19.232 одиниці видано творів художньої літератури, загальним тиражем 299 мільйонів 498 тисяч, у тому числі творів української літератури — 10,067 одиниць, тиражем 148 мільйонів 461 тисяча і творів російської художньої літератури українською мовою — 5.453 одиниці, тиражем 106 мільйонів 124 тисячі примірників.

Багато видається у нас української класики. Досить сказати, що з 1918 по 1956 рік твори Івана Франка видавалися 447 разів, тиражем понад 8 мільйонів примірників, Тараса Шевченка — 237 разів, тиражем 6 мільйонів 397 тисяч (за 77 дореволюційних років було видано всього 847 тисяч примірників), Михайла Коцюбинського — 272 рази, тиражем 5 мільйонів 390 тисяч. До сотні і більше разів видавалися твори С. Васильченка, Г. Квіт-

У СПРАВІ КУПІВЛІ Й ПРОДАЖУ РЕАЛЬНОСТЕЙ

звертайтесь

до

найбільшого українського бюра продажу

реальностей

R. CHOLKAN

Real Estate Ltd.

527 Bloor St. W.

Toronto, Canada

LE. 2-4404

ГОТЕЛІ — КАМ'ЯНИЦІ — ДОМИ

— ПІДПРИЄМСТВА

ки-Основ'яненка, П. Мирного, С. Нечуя-Левицького, Лесі Українки, Ольги Кобилянської та ін.

Великими тиражами від 1 до 2,5 мільйона примірників, п'ятдесят, сто, а то й понад сто разів видавалися й видаються твори сучасних українських радянських письменників — прозаїків, драматургів і поетів: Ю. Яновського, А. Головка, Я. Галана, Остапа Вишні, Івана Ле, П. Панча, О. Гончара, О. Корнійчука, П. Тичини, М. Рильського, М. Бажана та інших.

Книговидавнича справа в Україні зростає і розвивається. Лише за минулий рік у нашій республіці видано 106 мільйонів примірників різної літератури, з них 76 мільйонів — українською мовою.

В Українській РСР на душу населення зараз видається в середньому до 3 книг на рік. По Радянському Союзу — 5. Окремі твори, особливо дитяча література, видаються тиражем до 250 тисяч примірників кожний, 100 тисячними тиражами виходять кращі твори української художньої літератури та підручників.

Картина стане ще яснішою, якщо порівняти книговидавничу справу в Україні і у Франції. Так, відомо, що у Франції в 1956 році лише 3,5 відсотка творів художньої літератури (116 назв), перевищили тираж 10.000 примірників.

З них тільки 25 книг вийшли тиражем понад 40 тисяч. У тому ж році в Українській РСР, де населення трохи менше, ніж у Франції, вийшло 664 книги з середнім тиражем 44 тисячі кожна. Від 60 до 70 відсотків виданих у Франції книг не досягають тиража 3—4 тисяч, являючи собою збиткові видання.

Щождо кількости української книги в загальній книговидавничій продукції Союзу РСР, то вона становить одну десяту частину.

("Радянська Культура", Київ, 18.12.1958).

ЗВУКОЗАПИСНА СТУДІЯ "УТА"
142 Second Avenue — New-York, 3 N.Y., USA

— виготовила —

ДОВГОГРАЙНІ ПЛАТІВКИ

1. У виконанні — Йосипа Гірняка:
В. Стефаника: "Сини", О. Вишня: "Чухраїнці", "Чукрен", "Лекції по українознавству".
2. У виконанні — О. Добровольської:
"Народні казки"
Незабаром будуть виготовлені:
1. Казки та байки для дітей дошкільного віку, 2.Твори Шевченка, "Монологи" Гриця Зозулі, 4. "Мойсей" Івана Франка, 5. Пісні чоловічого хору „Думка".
Ціна одної платівки — $3.95
Замовлення слати, залучаючи поштовий переказ або чек на адресу:
UTA Recording's Studios, Inc.
P.O. Box 23, Cooper Station,
New-York 3, N. Y., USA

У Канаді платівки "УТА" можна набувати у представника "УТА":
Mrs. N. Spolska
210 Oakmount Rd.
Toronto 9, Ont., Canada

Микола ПЕТРЕНКО

СОНЦЯ! СОНЦЯ!..

Сонця, сонця! Аж тісно!
Променів пружний ліс, —
Мов неньчині руки місять
Землі весняний заміс.

І справді, вона, — як з тістом
Золотовінна діжа.
Промені — пружним лісом —
Її замісить спішать.

Потім пектися буде
У сонця чудесній печі,
Щоб дати на зиму людям
Гори пухких калачів.

А. М'ЯСТКІВСЬКИЙ

НА ПЕРШУ ВЕСНУ...

На першу весну розквітли щепи.
На першу весну шумлять лотоки.
Прийду до тебе, примчу до тебе,
Як теплий квітень блакитноокий.

Захочу — кленом зросту при хаті,
Захочу — стану орлом в блакиті,
Захочу — вітром буду гуляти
По неозорім зеленім житі.

Зросту травою, де ти ходила,
Впаду зорею понад рікою.
Щоб ти згадала кого любила,
Щоб ти не знала ніде спокою.

КОНВЕНЦІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ЛІГИ С Ш А

Українська Православна Ліга об'єднує українську православну молодь США, тому на конвенцію цієї організації прибудуть усі православні єпископи США на чолі з митрополитом Іваном.

Цьогорічна конвенція УПЛ відбудеться в Чікаго 17, 18 і 19 липня ц. р. в залях готелю Пік Конґрес.

У програмі конвенції: Соборна Літургія в катедрі св. Володимира в Чікаго, громадський обід, концерт та великий прощальний баль у залях Пік Конґрес готелю.

Управа УПЛ США запрошує всіх українців узяти участь у конвенції.

UNIVERSAL HEATING
ТОРОНТО
УСІ ВИДИ ОПАЛЕННЯ:
Повітряне,
Водяне,
Парове.
Помпи та ойл борнери
Ремонт різноманітних огрівальних апаратів.
У разі потреби телефонуйте на телефони:
LE 4-8041 або EM 6-4863

ЧИ ВИ СПРОМОЖНІ НА ЧУДО?

(Продовження з 2-ої стор. обкладинки)

журнал недосконалий, а все таки він вартий, щоб з нагоди його десятиріччя подарувати йому

хоч одного нового передплатника.

Дехто скаже: не хочуть передплачувати! Знаю. Але можна когось намовити, якщо серіозно поставитись до справи.

Я ніколи не робив закликів жертвувати на журнал гроші. Сьогодні я кажу: якщо ви не можете приєднати передплатника, то пожертвуйте чотири доляри в США, 2.30 дол. в Австралії чи 3.50 у Канаді. Але **не робіть це у формі пожертви,** а заплатіть за того впертого і скупого чоловіка чи жінку, які не хочуть самі заплатити за журнал, чи за того, хто не може заплатити. А є й таких чимало (Аргентина, Парагвай тощо).

Не всі можуть це зробити, але для більшости наших читачів 3 — 4 доляри ніякого значення не матимуть. Якщо вже навіть комусь і не вдасться приєднати передплатника і доведеться заплатити за когось, то це ж буде подвійна передплата на журнал **раз на десять років.** А сьогодні "Нові Дні" — журнал найдешевший на еміграції.

Звичайно, якщо хтось поставиться холодком до цього заклику і навіть і пальцем не ворухне, щоб збільшити число читачів "Нових Днів", обмежуючись лише своєю передплатою, то ніхто з нас не посміє йому докоряти. Та я вірю, що таких буде дуже мало — більшість читачів з нагоди десятиріччя журналу таки постарається збільшити його тираж.

Тепер слово за читачами: хто зробить початок? 2 — 3 сторінки в кожному черговому числі віддаються на виступи читачів з цього приводу, на їх листи, заклики, поради тощо.

Чекаємо!

Одночасно пишіть, яких змін ви б хотіли в журналі. З повною відповідальністю обіцяю, що всі поради чи вимоги читачів намагатимусь зреалізувати. Навіть, якби для цього треба було цілком змінити обличчя журналу. Тільки для цього треба, щоб участь у обговоренні взяла більша кількість осіб, бо на вимогу якогось окремого читача змінювати обличчя журналу чи його ідейний напрямок було б занадто легковажним кроком.

Пишіть усі. Але пишіть коротко і щиро. Будьте певні, що не тільки я, а й жоден автор журналу не гніватиметься за найкритичніші ваші завваги, якщо ви не лаятиметесь, а тільки висловлюватимете свої домагання і погляди та смаки. Урахуйте, що як ви не візьмете участи в обговоренні, то активніші читачі можуть накинути журналові таке, що вам і не сподобається.

До десятиріччя журналу лишається яких 4 місяці. Подвоймо до того часу тираж журналу і обміркуймо, як його зробити ліпшим, ніж він є тепер.

Знайте, що 2 —3 сторінки журналу до Ваших послуг у кожному черговому числі!

Чий новий передплатник і чий лист займе там перше місце?..

П. Волиняк

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи

Оіл Борнери та направи.

J. KIRICHENKO

134 DOVERCOURT RD.

TORONTO, ONT. PHONE: LE 2-8829

З МІСЦЕВОГО ЖИТТЯ

ПРАЦЯ ЛІТЕРАТУРНОГО СТОВАРИШЕННЯ "КОЗУБ"

За весняно-літній період у "Козубі" відбулося кілька цікавих вечорів, між якими варто відзначити авторські вечорі Івана Боднарчука, поета В. Скорупського, дитячої письменниці Ніни Мудрик-Мриць, М. Левиського тощо.

На більшу увагу заслуговує авторський вечір Ів. Багряного, який улаштовано в залі православної катедри св. Володимира. Вечір відкрив голова "Козубу" М. Т. Голинський, вступне слово сказав В. Д. Ревуцький, твори читали, крім самого автора, В. Василенко, Зіна Семенюк, Ю. Бельський, Д. Романик.

Вечір складався з двох частин: спогади Ів. Багряного про літературне життя в Україні і читання його творів.

На вечорі було присутніх понад 200 осіб.

З інших вечорів варто відзначити доповідь Ю. Дивнича (Лавріненка) на тему "Література вітаїзму", який улаштовано також у залі прав. катедри св. Володимира і яка зібрала коло двохсот слухачів.

Усі інші вечори відбувались у сталому приміщенні "Козуба" — в залі ІВКА на Дундас вул.

З інших вечорів варто згадати доповідь П. Магденка "Проблема кольориту в малярстві", вокальний вечір співачки Н. Лисанюк, доповідь В. Шимка "Хвильовий та його творчість", вечір білоруської поезії (з участю білоруських літературознавців та декляматорів), спогади І. Кубарського про Київську Державну Оперу, доповідь М. Битинського "Мазепинці по Полтаві", доповідь Б. Олександрова "Модерна поезія", доповідь В. Луцева "Будівничі мазепинської держави".

Тепер "Козуб" заповів перерву в праці на літній час, аж до вересня.

Хто дбає про своє здоров'я — той щоденно відживлюється в українському ресторані

VICTORIA GRILL

612 Queen St. W., — Toronto, Ontario

(біля Батурст)

Телефон: EM 6-3380

П. В. НАУМЧУК — власник

Ціни — низькі.

На замовлення приготовляємо також прийняття на бенкети, весілля тощо.

НА СПЛАТИ ПО ОДНОМУ ДОЛЯРОВІ ТИЖНЕВО

Повне видання творів Тараса Шевченка

Т. І. Поезії до року 1843.

Вже вийшов з друку з передмовою до цілого видання Президента Головної Ради НТШ проф. Р. Смаль-Стоцького.

Т. ІІ. Поезії 1843— 1847 рр.

Т. ІІІ. Поезії 1847 — 1857 рр.

Т. ІV. Поезії 1857 — 1861 рр.

Т. V. Назар Стодоля. — Різні твори.

Т. VІ. Повісті: Художник. Наймичка. Варнак.

Т. VІІ. Повісті: Княгиня, Музика, Нещасний, Капітанша.

Т. VІІІ. Повісті: Близнята, Мандрівка.
Т. ІХ. Журнал.

Т. Х. Листи. (Редактор тт. І - Х — П. Зайцев).

Т. ХІ. Т. Шевченко, як маляр (160 репродукцій малюнків). Автор розвідки -- Д. Антонович.

Т. ХІІ. Т. Шевченко в чужих мовах. Переклади Т. Шевченка на інші мови. Редагує Р. Смаль-Стоцький.

Т. ХІІІ. Збірник статтей про Т. Шевченка та його творчість (в тому ще ніде недрукована праця Юрія Клена).

Т. ХІV. Бібліографія творів Т. Шевченка та праць про нього — В. Дорошенка.

Перший наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видав

УКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ У ВАРШАВІ.

Появилося воно під редакцією окремої Редакційної Комісії в складі:
Голова — **О. Лотоцький,** секретар — **Р. Смаль-Стоцький,**
Редактор — **Павло Зайцев.**
Автори пояснювальних статтей і дослідчих праць, друкованих у цьому Повному Виданні Творів Тараса Шевченка:

Антонович Д., Білецький Л., Брик І., Дорошенко В., Дорошенко Д., Дубицький І., Зайцев П., Кордуба М., Лепкий Б., Лотоцький О., Луців Л., Маланюк Є., Сірополко С., Січинський В., Смаль-Стоцький Р., Смаль-Стоцький С. і Чижевський Д.

Другий наклад Повного Видання Творів Тараса Шевченка видає

ВИДАВНИЦТВО МИКОЛИ ДЕНИСЮКА НАПЕРЕДОДНІ 100-літніх ЮВІЛЕЙНИХ СВЯТКУВАНЬ.

Повне Видання Творів Тараса Шевченка, Видавництва Миколи Денисюка матиме 14 томів, друкованих на доброму білому папері, гарно оправлених в імітацію шкіри, з позолоченням.

Ціна за ввесь комплет цього монументального видання, лише $ 60.00 на сплати по одному долярові тижнево або по 4 - 5 долярів місячно. За ближчими інформаціями та за ілюстрованими проспектами звертатися на адресу:

MYKOLA DENYSIUK PUBLISHING COMPANY
2228 W. Chicago Ave. **Phone EV 4-3868**
Chicago 22, Ill., U.S.A.

Dr. M. Baran,120
3255 Normandy Ave.,
Chicago, 34, Ill. USA

Пізнайте скільки радости можна пережити за один день в

ОНТАРІО

Уявіть, що ловите рибу в спокійному озері... вечір проводите в чудовому літниську. У барвному Онтаріо легко робите одне і друге в одному дні. Кругом вас романтичні назви що нагадують це не так давно минулі дні аванпостів цивілізації... Радісна атмосфера... Води повні риби. Чудове життя!

Пізнаєте як ощадно можна розкривати Онтаріо, висилаючи нам купон, що нижче. Література що її одержите, включає діючий список приміщень, у яких ви могли б зупинитись за ціною, яка Вам доступна.

KNOW ONTARIO BETTER

ONTARIO TRAVEL **FREE!**

236 Parliament Bldgs., Toronto, Ontario
Send free literature and road map

(друкуйте виразно)

Вишліть безплатну літературу та мапу шляхів. Мене головно цікавить околиця .....
Прізвище .....
Адреса .....
Пошта .....

Ontario Department of Travel & Publicity, Hon Bryan L. Cathcart, Minister